

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI PROGRAMI

DERİ ÜRÜNLERDEKİ BİTİM İŞLEMLERİ
VE
AYAKKABI, SARACİYE, GİYSİ ÜRÜNLERİNDEKİ KULLANIMI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
20136125: Seçil TEREN

Danışman:
Prof. Dilek ALPAN

İstanbul - 2019

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI PROGRAMI

DERİ ÜRÜNLERDEKİ BİTİM İŞLEMLERİ
VE
AYAKKABI, SARACİYE, GİYSİ ÜRÜNLERİNDEKİ KULLANIMI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
20136125: Seçil TEREN

Danışman:
Prof. Dilek ALPAN

İstanbul - 2019

Seçil TEREN tarafından hazırlanan **DERİ ÜRÜNLERİNDEKİ BİTİM İŞLEMLERİ VE AYAKKABI, SARACİYE, GİYSİ ÜRÜNLERİNDEKİ KULLANIMI** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / ~~Oyçokluğuyla~~ Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi: 27 / 06 / 2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

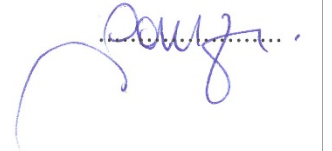
Jüri Üyesi : Prof. Dilek ALPAN (Danışman)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Nuray ER BIYIKLI

Jüri Üyesi : Doç. Ayşe Gamze ÖNGEN (Doğuş Üni.)

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
SUMMARY	III
RESİMLER LİSTESİ.....	IV
GİRİŞ	VIII
1. DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİNE GENEL BAKIŞ	1
1.1. Derinin Tarihçesi	1
1.1.1. Derinin Yapısı ve Kullanımı	6
1.2. Derinin Çeşitlerine Göre Sınıflandırılması	8
1.2.1. Büyükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri.....	9
1.2.2. Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri.....	10
1.2.3. Kürklü Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri	12
1.2.4. Sürüngen Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri.....	13
1.2.5. Suni Deriler ve Özellikleri.....	14
1.3. Derinin Kullanım Alanlarına Göre Sınıflandırılması	17
1.3.1. Ayakkabılar.....	18
1.3.2. Saraciye Ürünleri.....	22
1.3.3. Giysi Ürünleri.....	28
2. BİTİM İŞLEMLERİNİN GENEL TANIMI VE AMACI.....	36
2.1. Bitim İşlemlerinin Türleri.....	38
2.1.1. Bağlayıcı Maddelere Göre Gruplandırma	41
2.1.2. Bitim Tekniğine Göre Gruplandırma.....	42
2.1.2.1. Perdah Tekniği.....	42
2.1.2.2. Ütü (Plaka) Tekniği.....	43
2.1.2.3. Perdah-Ütü Tekniği	44
2.1.2.4. Kadife veya Fırça Tekniği.....	44

2.1.2.5. Tabanca (Pistole) Tekniği	45
2.1.2.6. Silindir Boyama (Roll-Coat) Tekniği.....	47
2.1.2.7. Dökme (Perde) Tekniği	48
2.1.2.8. Baskı Tekniği	48
2.1.2.9. Köpük Kaplama Tekniği	59
2.1.3. Derinin Görünümüne Göre Gruplandırma	61
2.2. Deri Ürünlerde Kullanılan Fiziksel Yüzey Oluşturma Teknikleri	64
2.2.1. Aplikasyon (Birleştirme) Tekniği.....	64
2.2.2. Kabartma (Rölyef) Tekniği	66
2.2.3. Oyma (Kat' ı) Tekniği.....	67
2.2.4. Kakma (Gömme) Tekniği.....	68
2.2.5. İşleme Tekniği	69
2.2.6. Dikiş Tekniği	71
2.2.7. Yakma (Dağlama) Tekniği	72
2.2.8. Kalıp Baskı Tekniği.....	73
2.2.9. Boyama Tekniği.....	75
2.2.10. Keserek ve Linol İşleme.....	76
2.2.11. Islatarak Şekil Verme.....	77
3. TASARIM VE TASARIMCI AÇISINDAN BİTİM İŞLEMLERİ	79
3.1. Deri Bitim İşlemlerinde Tasarımı Etkileyen Faktörler	79
3.2. Günümüz Deri Üretiminde Tasarım ve Farklılaşma	81
3.3. Günümüz Deri Üretiminde Yüzey Tasarımları ve Mamul Olarak Kullanıldıkları Ürün Görselleri	82
SONUÇ	95
KAYNAKLAR.....	98
ÖZGEÇMİŞ	101

ÖNSÖZ

Başlangıç olarak çok uzun senelere dayanan deri kullanımı, sahip olduğu geçmişinden ve günümüzde ulaşılan gücünden anlaşıldığı gibi, dünya modası içerisinde çok önemli bir konumdadır. **Deri Ürünlerdeki Bitim İşlemleri ve Ayakkabı, Saracıye, Giysi Ürünlerindeki Kullanımı** başlıklı tez çalışmamın konusu; deri ve deri bitim işlemleri ile ilgili yapılan araştırmalardır. Ayrıca, günümüzde bu kadar değerli, yaşayan bir malzeme olan deriye tasarım açısından yaklaşarak malzeme üzerinde farklı yüzey tasarımları oluşturulabilmesinde etkili olan fiziksel ve kimyasal işlem basamaklarının ayrıntılı olarak ele alınışı anlatılmaktadır. Konuyu seçmemin amacı; deri sektörünün günümüze kadar geçirmiş olduğu bitim işlemleri ile ilgili aşamaları tasarımsal açıdan özümlenip, günümüzde kullanılan yöntemlerle bu alanda değerlendirmeler yapabilecek yetkinliğe erişmek isteyişimdir.

Bu amaç doğrultusunda çalışmamda deri ve deri ürünleri genel olarak incelenmiş, bitim işlemlerinin genel tanımları ve amaçları ile ilgili konulara yer verilmiştir. Tasarım ve tasarımcı açısından deri bitim işlemleri değerlendirilmiş olup, son dönemde deri sektörünü, tasarımı ve tasarımcıyı ön plana çıkarmakla ilgili yapılan tasarım yarışmalarını ve bunların sonucunda üretilerek dereceye giren tasarım görsellerine yer verilmiştir.

Tezimin oluşum süreci içerisinde bana yol göstererek desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım **Sayın Prof. Dilek ALPAN'** a, güncel deri bitim işlemleriyle ilgili yapılan üretimler hakkında görsel veri toplamam konusunda bana yardımcı olan Kuzey Deri San. Ve Tic. A.Ş. 'ye ve üretim genel sorumlusu **Sayın Fahrettin BAKİ'** ye, Detay Desen Deri Pazarlama LTD. Ş.T.İ. 'ye, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, İTKİB Deri Sektör Şubesi, Şube Yetkilisi **Sayın Olgu BOYLU'** ya, Ege İhracatçıları Birlikleri, Sanayi ve Maden Sektörleri Uzmanı **Sayın Haldun SAYI'** ya, desteklerini her zaman hissettiğim sevgili eşim ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

“Deri Ürünlerdeki Bitim İşlemleri ve Ayakkabı, Saraciye, Giysi Ürünlerindeki Kullanımı” başlıklı tez çalışmasında deri ve deri ürünlerinin genel bilgilerinin verildiği, tez içerisindeki anlatımlarla ilgili genel açıklamaların yapıldığı giriş bölümüyle başlamaktadır.

Tezin birinci bölümünde deri ve deri ürünleri genel olarak incelenmiş olup, derinin tarihçesi araştırılmış, yapısı ve kullanımıyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Elde edildiği hayvan çeşitlerine göre sınıflandırılmış, kullanım alanlarından ayakkabı, saraciye, giysi ürünlerindeki kullanımı konusunda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, deri ve deri ürünlerinin tasarım sürecini doğrudan etkilemekte olan bitim işlemlerinin tanımlaması ve yapılma amacı konusunda açıklamalar yapılmıştır. Bitim süreci aşamasında deri yüzeyine uygulanmakta olan bitim işlemleri; türlerine, tekniğine ve görünümüne göre ayrıntılı olarak incelenmiş, işlem sürecini tamamlamış olan derilerde farklı yüzeyler elde etmek amacıyla yapılan ve fiziksel yöntemler kullanılarak oluşturulan derilerdeki yüzey tasarımları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde deri bitim işlemleri tasarım ve tasarımcı açısından ele alınmış olup, deri bitim işlemlerinde tasarımı etkileyen faktörler, günümüz deri üretiminde tasarım ve farklılaşma konusunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Yeni üretim ve tasarım anlayışla alakalı yapılan çalışmalardan, Ege Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği ve İstanbul Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği' den alınan görsellerle desteklenmiştir.

Sonuç bölümünde ise yapılan çalışmalarla ilgili bulgular özetlenerek açıklanmış, deri ürün ve yüzey tasarımların oluşturulmasında tasarımın ve tasarımcının önemine dikkat çekilmiştir.

SUMMARY

In the thesis study of topic title **“Finishing Processes on the Leather Products and its Usage on Shoe, Saddlery and Garment Products”** has been given general information of the leather and leather products and the thesis starts with introduction section where general explanations.

In the first part of the thesis, the leather and leather products have been investigated in general, has been researched its history and given the general information about structure and usage of the leather. Detailed information about function of shoe, saddlery and garment products from the areas of usage is given and categorized according to type of animals which it was obtained.

In the second part of the thesis, explanations about the purpose and the identification of the finishing processes, which directly affect the design process of leather and leather products, were made. Finishes which applied on the leather, surface at the stage of finishing process; species, technique and appearance were examined by types in detail, in order to obtain different surfaces in the leather which has completed the process surface design in the leather which are formed by using physical methods are examined in detail.

In the third part of the thesis, information about design and differentiation studies in today's leather production have been given and factors affecting the design of leather finishing processes are dealt with in terms of design and designer. Some studies related new production and design have been corroborated with some visuals are taken from Ege Leather and Leather Products Exporters' Association and İstanbul Leather and Leather Products Exporters' Association

In the conclusion section, it has been pointed out the importance of design and designer in the creation of leather product and surface design, has been summarized the findings related the studies which are made.

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Şehit Yüzbaşı Fethi Bey	3
Resim 2: Deri ceketi ile ilk kadın askeri pilotumuz Sabiha Gökçen	3
Resim 3: Atatürk kullanmış olduğu süet deri ceketi.....	4
Resim 4: Deri kesiti	7
Resim 5: Sandalet imalathanesi, Theb bölgesinde on sekizinci sülaleye (tahminen İsa'dan bin beş yüz öncelere) ait freskleri (M.Ö.1500).....	20
Resim 6: Deri giysi ve aksesuarlarıyla donanmış bir kovboy.....	31
Resim 7: 1931 yılındaki uçuş kıyafetiyle Pilot Dumesnil.....	32
Resim 8: 1892 yılında Madrid'de açılan "Loewe" mağazası	34
Resim 9: Roto-pres makinesi deri'ye iki düz silindir arasında basınç ile sürtünme olayının uygulandığı, derinin düzgünleştirilmesi ve ütülenmesi ve parlatılması esasına dayalı olan makinedir.	42
Resim 10: Roto-pres makinesinden geçişi öncesinde ve sonrasında derinin görünümü	43
Resim 11: Deri'ye iki düz plaka arasında basınç ile sürtünme olayının uygulandığı derinin düzgünleştirilmesi ve ütülenmesi esasına dayalı olan makinedir.....	44
Resim 12: Pistole makinesine derinin yerleştirilme, boyanma ve kuruma aşaması.....	46
Resim 13: El pistolesi (tabancası)	46
Resim 14: Roll-coat makinesi ile yapılan transfer baskılar	47
Resim 15: Roll-coat makinesinde düz silindirden geçirilerek oluşturulan baskı	49
Resim 16: Plaka ile yapılan sıcak baskı sonrasında talebe göre deri tıraş makinesinden geçirilerek deriye daha doğal bir görünüm veriliyor.	49
Resim 17: Hidrolik pres makinesinde sıcak plaka ile yapılan baskı uygulamalarında çantalık ve ayakkabılık deriler için daha yüksek basınçlı makinalar kullanılmaktadır.....	50
Resim 18: Hidrolik pres makinelerinde sıcak baskı yöntemiyle kullanılan farklı dokulu plakalar	51
Resim 19: Hidrolik pres makinesinde sıcak plaka ile yapılan baskı uygulaması	51

Resim 20: Kâğıt transfer makinesinde uygulama aşaması	52
Resim 21: Kâğıt transfer makinesinde uygulama aşaması	53
Resim 22: Kâğıt baskı uygulandıktan sonra kesme işlemi uygulanan deri yüzeyi.....	53
Resim 23: Serigraf baskı için hazırlanmış ipek çerçeveler	54
Resim 24: Serigraf baskı uygulaması	54
Resim 25: Kürk yüzeyinde serigraf baskı uygulamaları ve kürk yüzeyinde serigraf baskı uygulamalı çanta	55
Resim 26: Kürk yüzeyinde serigraf baskı uygulamaları yapılan kürklerin süet yüzeyine de baskı yapılabilir.	55
Resim 27: Deri yüzeyine yapılan bitim işlemleri sonrası deri doğal bir görünüm alması için kuru dolaplarda döndürülür.	56
Resim 28: Lazer baskı makinesi ve kesilip iç boşaltılarak oluşturulmuş numunesi.....	57
Resim 29: Lazer baskı makinesinde yüzey yakılarak oluşturulmuş desen numunesi.....	57
Resim 30: Dijital baskı örneği	58
Resim 31: Dijital ortamda hazırlanan desen özel şeffaf kâğıtlarla deri üzerine roll-coat makinesi ile transfer edilir.....	58
Resim 32: Dijital ortamda hazırlanan desen, yüzeye sabitlenen deri üzerine transfer edilir.	59
Resim 33: Plaka baskı ile oluşturulmuş desen üzerine yapılan foli kaplama tekniği.....	60
Resim 34: Hun Türkleri'ne ait deri applike işlemeli at eyer örtüsü	65
Resim 35: Kabartma tekniği kullanılarak ile çalışılmış pano.....	66
Resim 36: Deri üzerine yapılmış dişi ve erkek oyma desenleri	67
Resim 37: Oyma tekniği ile yapılmış deri yastık.....	67
Resim 38: Oyma tekniği ile yapılmış deri cilt (Süleymaniye Kütüphanesi)....	68
Resim 39: Kakma tekniği ile yapılmış deri Kur'an muhafazası (Topkapı Sarayı Müzesi-İstanbul).....	69
Resim 40: Siyah deri kaplama üzerine gümüş sırma işlemeli deri tirkeş ve detayı (Askeri Müze Koleksiyonları).....	70
Resim 41: Sırma işlemeli deri terlik (Sabiha Tansuğ Koleksiyonu).....	70
Resim 42: İşlemeli deri yastık	71

Resim 43: Dikiş tekniği ile yapılmış, çuval deri karışımı yastık.....	72
Resim 44: Yakma tekniği kullanılarak yüzeyinde desen oluşturulmuş deri çömlek.....	73
Resim 45: Sultan IV. Murad'ın kullanmış olduğu sarı sahtiyan üzerine baskı desen kullanılarak oluşturulmuş mest pabucu	74
Resim 46: Yıldız Sarayı Müzesi'nde bulunmakta Olan Sultan Abdülhamit' in baskı desenli eyeri.....	75
Resim 47: Boyama tekniği ile yapılmış deri tablo.....	76
Resim 48: Keserek işleme tekniği kullanılarak oluşturulmuş deri tabak	77
Resim 49: Islatarak şekil verme tekniği ile yapılmış masklar.....	77
Resim 50: Sivama Çantalar.....	78
Resim 51: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi Birincisi Berk Gümüşterazili Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi 2017.....	83
Resim 52: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Konfeksiyon Kategorisi Birincisi Esra Ayşe Akkaya Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi 2017.....	84
Resim 53: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Konfeksiyon Kategorisi İkincisi Fatih Uğur Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi 2017	85
Resim 54: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi İkincisi Sena İlkyaz Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü öğrencisi 2017.....	86
Resim 55: 6. Deri'n Fikirler Deri Üretim ve Tasarım Yarışması Birincisi Tasarımcı Müge Tuğrul, Mühendis Özden Cansöz.....	87
Resim 56: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi Üçüncüsü Bektaş Şahin İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Moda Aksesuar Tasarımı Anasanat Dalı öğrencisi 2017.....	88

Resim 57: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Ayakkabı Kategorisi Birincisi Safa Şahin Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü.....	89
Resim 58: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Deri Konfeksiyon Kategorisi Birincisi Özlem Koca, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü.....	90
Resim 59: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Deri Konfeksiyon Kategorisi İkincisi Ayça Pelvanlar	91
Resim 60: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Deri Konfeksiyon Kategorisi Üçüncüsü Figen Öner Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü.....	92
Resim 61: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi Birincisi İpek Çetinkaya	93
Resim 62: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi İkincisi Ece Akhravi Matin, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü.....	94

GİRİŞ

İnsanoğlunun var oluş süreci ile birlikte hareket eden deri kullanımı, taş ve ağaçtan sonra en çok kullanılan doğal kaynaklardandır. Form özellikleri kazandırılabilmesi, işlenebilmesi ve daha uzun seneler kullanabilme özelliği kazandıran tabaklamayı öğrenmesi ile birlikte önceleri sağlam yapısından dolayı işlevsel ürünlerde kullanılan deriye, zamanla estetik değerler kazandırarak, derinin kullanım alanlarının genişletilmesi sağlanmıştır. Normal şartlarda derinin kuruması ve kırılganlaşarak bozulması söz konusuysen başta tabaklama olmak üzere ham deriye yapılan çeşitli kimyasal ve mekanik işlemler sonucunda günlük hayatta kullanmakta olduğumuz derinin yapısal özelliklerine ulaşmaktadır. Bu haliyle ara ürün olan deri işlenerek gündelik hayattaki ayakkabı, saraciye, giysi gibi çok çeşitli deri ürünlerine dönüştürülmektedir.

İnsanoğlunun yaradılışıyla başlayan süsleme ve süslenme arzusu yaşadığı döneme ve şartlara göre şekillenmiş, zamanla giysilerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süsleyerek, bunu bir sanat haline dönüştürmüştür. Geçmişten günümüze her dönemde karşımıza çıkmakta olan deri kullanımı, çeşitli kültürlerde kullanım alanları, kullanım şekli ve sembolik değerler bakımından farklılıklar göstermiştir.

1. DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİNE GENEL BAKIŞ

Geçmişten günümüze deri her dönemde çeşitli kültürlerde kullanılmıştır. Fakat kullanım alanları, kullanım şekli ve taşımakta olduğu sembolik değerleri açısından değişiklikler göstermektedir. En önemli kullanım sebebi derinin sahip olduğu sağlam yapısı iken, daha sonraki zamanlarda yaşanmış olan çeşitli etkileşimler, deri kullanımının farklı amaçlarla kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Ancak daha sonraları, çeşitli etkileşimlerden dolayı daha geniş alanlarda farklı şekillerde kullanılmaya başlamıştır. Mamule dönüştürme amaçlı olarak yapılan deri üretiminde, kullanılan ham deri yapısı, dokusu, kimyasal bileşimi ve diğer özellikleri bakımından kendine has olan doğal bir üründür. Deri, canlı hayvan vücudunda çok çeşitli fonksiyonları yerine getirmektedir. Et üretimi sonrasında yan ürün olarak elde edildiği için üretim miktarı et üretimi ile sınırlıdır.

1.1. Derinin Tarihçesi

İlk çağlarda göçebe olarak yaşayan ve avcılık yaparak hayatlarını sürdüren insanlar, avladıkları hayvanların kemiklerinden aletler yapmış, soğuktan korunmak için postlarını kullanmışlardır. Deriyi kullanmaya başladıkları andan itibaren çabuk bozulma özelliğini önleyici tedbirler için araştırmalar yapan insanlar, bu araştırmalar sonucunda, ham deriyi bitki ve yağlarla işleme tabi tutarak, istedikleri özellikte deri elde etmeyi başarmışlardır. Derileri tabaklama yöntemlerinden biri olan “yağla sepilme” metodunun uygulanmasını M.Ö. 8000’li yıllara kadar götürmek mümkündür. Yukarı Mısır’da yapılan kazılarda tarihin ilk tabakhanesi bulunmuştur. Yine kazılar sırasında M.Ö. 5000 yılına ait deri parçaları, yarı mamul deriler, bir tabaklama atölyesi, deri işleme aletleri ve sepileyici bitki kalıntıları ortaya çıkarılmıştır¹.

Deri işlenebilme, daha uzun kullanılabilme ve istenilen forma sokulabilme özelliklerini elde etmiş olduğu tabaklama işlemi ile birlikte ilk zamanlarda kullanımına

---

¹ Gökçesu Z., “Deri Teknikleri”. YA-PA Yayınları, Sayfa 13-14. İstanbul. 2002.

sebebi olan sağlam yapısal özellikleri, yerini estetik değerleri de eklenerek derilerin kullanım alanlarının daha da genişletilmesi sağlanmıştır.

Deri, hayvan vücudunu tüy, kıl ve pulla kaplayan örtüdür. Hayvanın vücudunu dış etkilere karşı koruyan deri; ırk, cins, yaş, mevsim, beslenme ve bakım şartlarına göre yapısında değişiklikler gösteren bir özelliğe sahiptir. Hayvanlardan yüzülen ve tabakhanelerde işlenmeye hazır olan baş, kuyruk ve bacaklarla birlikte bir bütün oluşturan deriye “ham deri” belli bir amaç için işlenerek kullanılabilir duruma getirilen ham deriye ise “mamul deri” adı verilmektedir².

Geçmişten günümüze deri mamullerinin ve kullanım alanlarının yaygınlaşması konusunu incelediğimizde, bu konuda büyük önem taşıyan sebeplerin başında I. Dünya Savaşındaki savaş uçağı pilotları gelmektedir. Pilotlar uçuş sırasında ergonomik özelliklerinden dolayı deri mont kullanmışlardır. Öncülüğünü İngiltere ordusunun yapmış olduğu deri pilot montları çeşitli ülkelerin ordularında da kullanılmıştır.

Deri kullanımını Osmanlı döneminde ele aldığımızda da savaş uçağı pilotlarında da deri mont kullanımını görmek mümkündür. I. Cihan Harbi'nin de Şam'dan Kudüs'e yapılan uçuş sırasında şehit olan Yüzbaşı Fethi ve Reşit Sadık, daha sonra kaza enkazının toplanması sırasında Fethi Bey'in deri ceketine ulaşılmıştır. Şehit Yüzbaşı Fethi Bey'in deri ceketi Yeşilköy Havacılık Müzesinde sergilenmektedir.

---

² Gökçesu Z., “Deri Teknikleri”. YA-PA Yayınları, Sayfa 1. İstanbul. 2002.

Resim 1: Şehit Yüzbaşı Fethi Bey³

Sabiha Gökçen ile İsmet İnönü'nün eşi Mevhibe Hanım ülkemizde deri ceket kullanımına öncülük eden ilk Türk kadınlarımızdan olmuşlardır.

Resim 2: Deri ceketini ile ilk kadın askeri pilotumuz Sabiha Gökçen⁴

³ Yeşilköy Havacılık Müzesi, İstanbul. https://tr.wikipedia-on-ips.org/wiki/Tayyareci_Fethi_Bey.html adresinden alındı.

⁴ Hasan Yelmen, Türk Dericiliği 2400 Yaşında, Kesişim Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2005, s.287

İngiltere' den getirilen süet deri ceketi ilk kullanan kişi Atatürk'tür. Bu ceket günümüzde Ankara' da Anıtkabir' de sergilenmektedir⁵.

Resim 3: Atatürk kullanmış olduğu süet deri ceketi⁶

Deri kullanımını ülkemiz açısından ele aldığımızda ise Alman-Rus savaşı sırasında ülkemize yerleşen terzi ustası Timoçenko, Almanların deri montlarını görüp, ülkemize yerleştikten sonra kamyon şoförlerine ve gemi tayfalarına meşinden yapılmış deri ceketler dikerek satmaya başlamıştır⁷.

Timoçenko ile hızla yaygınlaşmaya başlamış olan deri ceket modası zamanla deri ceket üretimi ve satışı yapan yerlerin artmasıyla devam etmiştir. Genel olarak kahverengi ve ardından siyah deri kullanımının söz konusu olduğu bu ceketler, zamanla bayanlarında bu moda uymalarının sonucu olarak model ve çeşitlilik konusunda ivme kazanmıştır.

⁵ Hasan Yelmen, Türk Dericiliği 2400 Yaşında, Keşişim Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2005, s.290

⁶ Hasan Yelmen, Türk Dericiliği 2400 Yaşında, Keşişim Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2005, s.310

⁷ Hasan Yelmen, Türk Dericiliği 2400 Yaşında, Keşişim Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2005, s.291

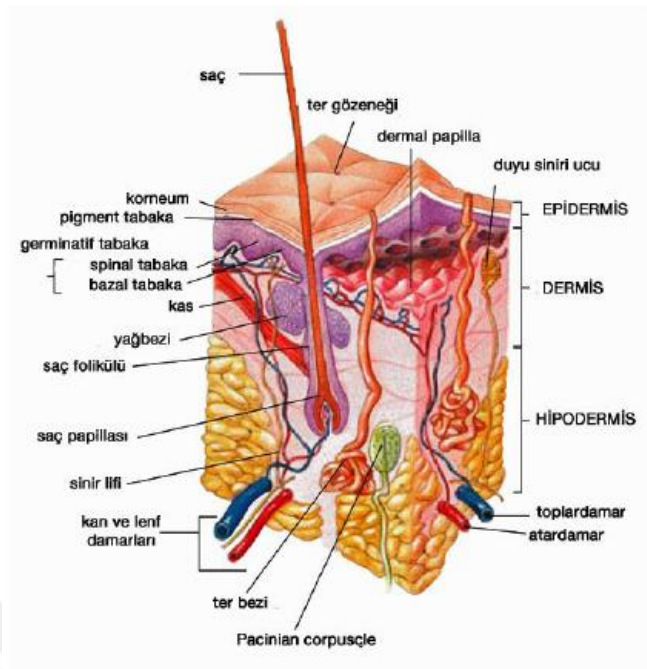
Ülkemizdeki Türk deri giyimi konusunda, endüstriyi önemli ölçüde etkileyerek gelişimine katkı sağlayan bir diğer önemli faktör de turistler olmuşlardır. Kendi ülkelerine oranla daha makul fiyatlara edindikleri deri ürünlerin, ülkelerinde rağbet görmeye başlaması ile birlikte ülkemizde deri ve deri mamul üretimi konusunda yeni adımlar atılma ihtiyacını doğurmuştur. İstemiş oldukları modelleri konuyla ilgili donanıma sahip olan teknik elemanlarını göndererek dikiş konusunda yenilikçi yaklaşımların gerçekleşmesi sağlanmıştır. 1970'li yıllarda Avrupa' da Hippi modası ile gündeme gelen kürk kullanımının artması, İspanya' da kullanılan kürklerden daha ucuz olması sebebiyle ülkemizden büyük ölçüde ihracatlar yapılmasına sebep olmuştur. Talep artışı sayesinde küçük atölye olarak çalışan üreticilerin, sanayileşerek büyümelerine, İstanbul Zeytinburnu bölgesinin deri dikim ve ürün pazarlama konusunda dünya pazarlarına hitap edebilen bir konuma gelmesine sebep olmuştur

1812' de ordunun ayakkabı ihtiyaçlarını temin etmek için kurulan Beykoz fabrikası, 1970'li yıllara kadar ayakkabının seri üretime geçmeden geleneksel yöntemlerle üretilmesinden dolayı, başlangıçta hedeflemiş olduğu seri üretimi sağlayamamıştır. Daha sonrasında ileri teknoloji imkânları sağlayan makinaların üretime dâhil edilmesi sonrasında ayakkabı sanayiinden bahsetmek mümkündür. Bu sanayi kuruluşlarının artması sonucunda Beykoz' da 1980 yılında Ayakkabı Sanayicileri Derneği kurulmuştur.

Giyim ve ayakkabıdan sonra deri üretimi açısından bir diğer önemli sektör saraciyedir. Kültürlere göre çeşitlilik gösteren saraciye alanı hemen hemen her kültürde karşımıza çıkmakta olan en eski mesleklerdendir. Savaş sırasında kullanılan eşyalar, at kullanımı sırasında gerekli olan eşyaların yapımı saraçlar tarafından hazırlandığı için saraçlık itibar gerektiren mesleklerden olmuştur. Kalitesi ile önemli bir konumda yer almakta olan Türk saraciyesi özellikle 1950 ve sonrasında hızla değişmekte olan moda akımlarının etkisiyle ana malzeme olarak deri kullanımından uzaklaşarak, daha ucuz maliyetlerle oluşturulabilecek tekstil, plastik vb. malzemeler kullanılmıştır.

1.1.1. Derinin Yapısı ve Kullanımı

Deride doku ve tabakalar bulunur. Bu dokular epitel doku, bağ ve destek dokusu, kas dokusu ve sinir dokusudur. Epitel doku, bedenin hava ile temas eden üst yüzeyini ve etle yapışık olan iç yüzeyini kaplar. Bağ dokusuna benzer alt tabakadan geçen kan damarlarınca beslenen hücrelerden oluşmuştur. Üst deri çok katlı epitel dokulardan meydana gelmiştir. Gelişimini tamamlamış hayvanlarda en üst epitel doku hücreleri boynuzlaşarak sağlam bir koruyucu tabaka haline gelir. Bağ ve destek dokusu, deride en kalın tabakayı oluşturur. Birçok protein çeşitlerinden meydana gelmiştir. Bunlardan kolegen, keratin ve elastin fazla miktarda bulunan proteinlerdir. Kas dokusu, kıl kası, yağ ve ter bezleri çevresindeki kaslardır. Kıl kası kılın hareketini sağlar ve yağ bezlerinden yağın boşalmasına yardımcı olur. Kıllar kıl kökü ve sırçaya elastin lifleri ile tutunmuşlardır. Kıl kasları yapılanmış proteinden oluşmuşlardır. Kireçlik ve sama işleminden etkilenmez. Sinir dokusu, sinir hücrelerinden meydana gelir. Deri tabakasının en üstünde bulunurlar. Miktar olarak çok az ve ince bir yapıda dağılmışlardır. Deri üretimi açısından önemsizdir. Diğer dokular gibi deri de çeşitli hücre birimlerinden oluşmuştur. Derinin yapısı incelendiğinde genel olarak üst deri (epidermis), öz deri (corium), alt deri (subcutis) olmak üzere üç tabakadan oluştuğu görülmektedir.

Resim 4: Deri kesiti⁸

Üst Deri (Epidermis); Genel olarak toplam deri kalınlığının %1'ini oluşturmaktadır. Üst tabaka, kürklü deri yapılmayacaksa derinin işlenmesi sırasında atılır. Öz Deri (Corium); Üst derinin altında yer alır ve genel deri kalınlığının %85'ini oluşturur. Orta tabaka olan öz deri, deri imalatında yararlanılan ve lif demetlerinden oluşan kuvvetli bir bağ dokudur⁹. Alt Deri (Hypodermis); "Hypodermis derinin en alt tabakasıdır ve derinin %15' ini oluşturmaktadır. Gevşek örgülü bir bağ dokudan oluşan bu tabaka kullanılmamaktadır. Tutkal ve hayvan yemi olarak değerlendirilir¹⁰."

Çok eski çağlardan beri kullanılan deri; hayvanın atık ürününün bozulmaz forma dönüştürülmesi sebebiyle kıymetli bir zanaattır. İlk insanlar avladıkları hayvan derilerinin ve postlarının kendileri için iyi bir koruyucu olduğunu keşfetmişler ve böylece deri, ilkçağların başlamasıyla birlikte hayatını sürdürmekte olan insanoğluna taşın ve ağacın sonrasında yaşamlarında var olan en önemli doğal kaynaklardan birisi konumuna gelmiştir.

⁸ ÜRKMEZ, B. (2013). "Laboratuvardan Yaraların Üzerine: Yapay Deri". Açık Bilim Dergisi. Açık Bilim Dergisi.

⁹ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S. 12

¹⁰ GÖKÇESU, Z. (2002). Deri Teknikleri. İstanbul: YA-PA Yayınları. S.16

Süslenme ve süsleme arzusu insanoğlunun yaradılışı ile başlamıştır. İnsanda var olan bu istek yaşadığı döneme göre çeşitlilik göstererek süregelmiştir. İhtiyaçlarını giderme güdüsü ile yola çıkan insanoğlu zamanla giysilerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süsleyerek bunu bir sanat haline dönüştürmüştür. İnsanlık tarihi kadar eski bir kullanım eşyası olan deri, insanların taş ve ağaçtan sonra ilk ve en çok kullandıkları doğal kaynaklardandır¹¹.

Derinin doğal yapısı nedeniyle çok çabuk bozulabilir olması, insanları daha dayanıklı deri elde etmek amacıyla yeni arayışlara yöneltmiş, kalıcı ve sağlam hale getirmek için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir.

1.2. Derinin Çeşitlerine Göre Sınıflandırılması

Ham derilerin önemli bir kısmı, insanın et ihtiyacının karşılanması için beslenen hayvanların kesimi sonrası yan ürün olarak ortaya çıkmıştır. Deri üretimi, dünyada ağırlıklı ham deri kaynağı olarak çoğunlukla sığır, koyun gibi insanların beslenmesi amacı ile yetiştirilen hayvanların yanı sıra, az miktarlarda sürüngenler, balıklar ve kuşların derileri kullanılarak da yapılmaktadır. Ham deri üretiminin tek kaynağı hayvancılık olduğu için, hayvan varlığı ve hayvancılıktaki gerilemeler bu sektörü doğrudan etkilemektedir. Deri çeşitlerine göre sınıflandırılırken, ilk olarak elde edildiği hayvanın çeşitlerine göre, daha sonra ise uygulanmakta olan kimyasal işlemlerin sonucu göre sahip olduğu doku, renk, form özellikleri bakımından sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma sonucunda deri istenilen mamule uygun olup olmama, tamamında ya da bir kısmında kullanılma gibi durumlara etken olmaktadır.

“Deri çeşitleri, yapılacak olan ürünün özelliğine göre seçilmektedirler. Örneğin kemerde sert, çantada daha yumuşak, ayakkabıda modeline göre değişen incelik ve sertlikte deriler kullanılmaktadır. Deriler hazırlanış ve görünüşlerine göre özel isimler almaktadırlar. En ince deriler, glase, süet gibi adlar alırken, parlak olanlarına rugan, kalın olanlarına ise vidala denilmektedir¹².”

¹¹ KANBAY, H. (1993). "Derinin Öyküsü". Art Dekorasyon ve Sanat Dergisi (7), 82-88.

¹² ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 79

Deri çeşitlerini elde edildiği hayvanlar ve özellikleri bakımından; büyükbaş, küçükbaş, kürklü, sürüngen ve suni deriler olmak üzere beş grupta inceleyebiliriz.

1.2.1. Büyükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri

Bu grup, sığır derileri (düve, inek, dana, boğa, öküz) manda, at, tay, malak, deve vb. hayvanlar oluşturmaktadır. Bunlar arasında en çok yetiştirilerek derisinden yararlanılan hayvanlar sığırlardır. Sığırların deri yapısı, inek ve dana derileriyle kıyaslandığında benzer özellikler taşımaktadır. Fakat ırk, büyüklük ve kalınlık açısından farklılık göstermektedir. Yapısal özellikleri bakımından kalın olması kullanım alanı olarak daha çok ayakkabı ve saraciye ürünleri için uygundur. Sığır derilerinden elde edilen meşin, tüm deriler arasında en sağlam yapıya sahip olmaktadır. Deri tıraş ve ciltlere ayırma işlemi sonrasında giysi içinde kullanılabilir. Geniş ebatlara sahip oluşu, bir giysinin tamamını oluşturması konusunda önemlidir. Tüm bu özelliklerinden dolayı döşemelik olarak da kullanılmaktadır. Üretilen ürünün tamamı aynı tabaka deriden kesildiği için renk ya da doku görünümü homojenleşmektedir. Sığır napa, birinci kalitede bir deridir. Deriler yumuşak ve düzgün bir krom tabaklama görürler. Sığır süet, et yüzü zımparalanmıştır, sırça yüzü kullanılmaz. Formu kalıcı olmadığından üçüncü tür bir deridir. Sığır nubuk ise krom tabaklaması yapılmış genç sığırların derileri kullanılır. Bunların sırça yüzleri hafifçe zımparalanmış, ince ve yumuşak derilerdir. Düveler henüz buzağılamamış genç dişi sığırdan elde edilen ve deri kalitesi gayet iyi olan homojen ve çok ince bir kolagen yapısına sahip derilerdir. İnek derisi çoğunlukla buzağılamış yaşlı sığır derileridir. Çok fazla gebelikten dolayı karın ve yanlarda esnemeler ve genişlemeler görülür. Bundan dolayı deri kalitesi düşüktür. Dana derisi ise hayvanın yaşından dolayı sığır derilerine göre daha ince ve daha küçüktür. Doğa şartlarından daha az zarar görmekte olan dana derilerine uygulanan kimyasal işlemler sonucunda ürünlerde farklı renk ve doku efektleri kazanmalarını sağlamaktadır. Dana napa, ince gözenekli ve yarma işlemi uygulanmış süt danası napası ve kaba sırçalı yarma işlemi uygulanmış besi danası olarak ikiye ayrılır. Kromla tabaklanmış optikçe sık, yumuşak, esnek, kalıcı bir formu ve mukavemeti olan çok kıymetli bir deridir. Dana süet, et yüzünde ince ve hafif parlak bir süet zımparasına sahiptir. Yumuşak tutumlu ve kullanım özelliği fazla olan bir deridir. Boğa bir yaşından büyük damızlık olarak seçilen erkek sığırların derileridir. Bu nedenle deri dokusu daha kötü durumdadır. Öküz derisi yetişkin, gelişmiş ve

kısırlaştırılmış erkek sığır derisidir. Genellikle sıkı bir dokuya sahiptir. Boğa derisine göre daha ince lif ve sırça yüzeyine sahiptir. Manda derileri kalın ve sert yapıya sahip olmalarının yanında daha az yağ oranına sahiptirler. Derileri siyaha yakın renklerde olan manda derileri daha çok kösele yapımında kullanılmaktadır. At ve tay derileri ise sahip oldukları kıl yapısından dolayı parlak bir görünümündedir. Deri giysi tasarımlarında çokça kullanılmaktadır. Deri tabakasında renk ve kıl yapısı bakımından tüm yüzeyde eşit bir dağılım göstermesi deri giysi tasarımlarında farklı etkilerin elde edilebilmesinde imkân sağlamaktadır. Fakat deri giysilerin üretim aşamasında at ve tay derilerinin üzerinde yer alan kılların yönü parlaklık ve doku açısından farklılık göstermemesi için aynı olmalıdır. Elde edilmiş bakımından pahalı bir malzeme oluşu, giysinin tamamında kullanılmak yerine, sadece belirli bölgelerinde kullanılmasına sebep olmaktadır.

1.2.2. Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri

Küçükbaş hayvan grubu olarak adlandırabileceğimiz koyun, kuzu, keçi, oğlak gibi evcil hayvanlar ve tilki, domuz gibi yabani hayvanlardan oluşmaktadır. Özellikle giysi üretiminde kullanılmaya uygun olan koyun ve kuzu derilerine, kimyasal işlemler sonucunda çok çeşitli özellikler kazandırılabilir. Hayvanların ırkı, yaşı ve yetiştiği bölgesi gibi farklı özelliklere sahip olan koyun derisi, üzerinde yer alan yün ve kıl yapısından arındırılarak kullanılabilir. Bilindiği gibi aynı zamanda yün ve kıl kısmı ile beraber tıraşlanmadan da kullanılabilir imkânı vermektedir.

Tüm evcil hayvanlar arasında kullanım yönünden ikinci sırayı koyun derileri almaktadır. Koyun ve kuzuların az bir bölümü kürkçülükte kullanılmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda en fazla koyun postu ihraç eden ülkelerdir. Koyun ve kuzularda yün yapısı ne kadar ince ve kıvrımlı ise, deri dokusu o kadar gevşek olur. Kıl koyunlarının derileri yün koyunlarına oranla daha sıkı bir yapıya sahiptir. Keçi ve oğlak derisinin daha çok bulunduğu ülkeler Hindistan ve Çin'dir. Bunları Türkiye, Brezilya, Etiyopya, Kuzey Afrika ve Asya ülkeleri izlemektedir. Bağ dokusundan ve üst yüzeyindeki karakteristik sırça deseninden dolayı genç keçi ve oğlaklardan kaliteli deri elde edilmektedir. Özellikle giysi gibi geniş yüzey kullanımı isteyen ürünlerde koyun derisi elde edilmiş bakımından dünyanın her yerinde yetiştirilebilir olması ve bu sebeple daha ucuz fiyatlara alınabilmesi, kullanıldığı ürün grubunu direk olarak etkilemektedir. Giysi

üretiminde hazırlanan kalıplar derinin esneme özelliğinden dolayı düz bir zemin üzerinde makas yerine özel bıçaklar kullanılarak kesim işlemi yapılmaktadır.

Giysilik deri kullanımında önemli yer tutan bir diğer hayvan grubu da keçi ve oğlak derileridir. Yapısal olarak işlenebilmesi açısından süet ve nubuk üretimine çok elverişlidirler. Süet ve nubuk derileri havlarının kısa olmasından, yüzey üzerindeki birleştirmelerle yön ayırmaktadırlar. Bu derilerin kullanımı sırasında renk ve doku görünümünün bozulmaması için hav yönüne göre birleştirilme yapılması gerekmektedir. Ayakkabılık deri üretiminde de kullanılmakta olan keçi derileri koyun derilerine oranla daha yağlı bir yağya sahip olduğu için, daha esnek ve yumuşaktırlar.

Kuzu napa, henüz yağlanmamış ve çift katlılık özelliği göstermeyen bir yaşına kadar olan koyunlardır. İyi bir sağlamlığa ve form dayanıklılığına sahiptir. Koyun napa, yumuşak kromla tabaklanmış ve gevşek bir sırça tabakasına sahiptir. Hayvan ne kadar yaşlıysa derinin bağ dokusundaki yağlanma da o kadar fazladır. Bu da derinin dayanıklılığının azalmasına neden olur. Genç hayvanlardan bunun tam aksine dayanıklı ve değerli bir deri elde edilir. Koyun süet, krom tabaklama uygulanmış bu derilerde et yüzü süette olduğu gibi zımparalanır. Kıl koyunu krom tabaklama işlemi yardımı ile değerli, dayanıklı, hafif ve yumuşak deriler elde edilir. Çok kullanışlıdırlar. Keçi napa dayanıklılığı form kalıcılığı ve rahat kullanımı ile değerli bir deridir, sıkı ve tanecikli bir sırçaya sahiptir. Sağlam bir deri yapısına sahip olan keçi süet, et yüzünde ipeğimsi bir zımpara yapılarak gerçek av hayvanları derisine çok benzeyen bir deri elde edilir. Damar izleri bu derinin en tipik özelliğidir.

Domuzlar, küçükbaş hayvanlardan elde edilen deriler içerisinde en kalın deri yapılarına sahip olan, tıknaz ve kısa bacaklı bir hayvandır. Hızlı gelişebilen ve çabuk üreyebilen bir yapıdadır. Kıl yapısı seyrek ve kıl kökleri kalındır. Kıl kökleri derinin et yüzünden görünecek kadar derindir. Karın bölgeleri çok ince ve gevşek bir yapıdadır. Domuzlar elde edilen deri ebatları bakımından koyu derilerine göre yaklaşık 1,5 kat büyüktür. Çeşitli yerlerde yetiştirilebilmektedirler. Bu yüzden fiyatı daha uygundur. Domuz derileri, astarlık ve yüzlük deriler olarak ayakkabılarda, çantalarda, giysilerde hatta mobilyalarda kullanılmaktadır. Domuz napada kıllar sert yapılarından dolayı et yüzünden bile görülebilecek bir sırça deseni oluştururlar. Sırça hataları sırça yüzünden zımparalanıp temizlenerek domuz nubuk olarak kullanılmaktadır. Domuz

süetlerde et yüzü zımparalanmış derilerde tipik bir özellik olarak kılların meydana getirmiş oldukları delik izleri görülmektedir. Bu derideki özgül ağırlık dana, koyun, metis ve keçi süetlere oranla daha fazladır.

1.2.3. Kürklü Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri

Hayvanların kıl yapısı, buldukları bölgedeki iklim koşullarına bağlı olarak çeşitlilikler göstermektedir. Hayvanların ırkına göre değişimin yanı sıra yaz ve kış mevsimlerinin etkisiyle de değişebilmektedir. Genel olarak kış mevsiminde, kıl örtüsü en iyi ve makul bir yapıya ulaşmaktadır. Kış mevsiminde lifler sıkılaşmıştır. Bu haliyle deri yapısı işlenmesi için en elverişli doku niteliğine erişmiş olmaktadır.

Bu gruptaki hayvanlardan en önemli olanı tilkidir. Ortalama olarak 130 cm boylarında, uzun ve yoğun kıl yapısından oluşmakta olan kuyruk kısmı, deri üretimi içinde lüks ürün üretimi alanında önemlidir. Genellikle ceket, manto yapımında kullanılmakta olan tilki kürkleri dünyanın çeşitli yerlerinde yetişebilmektedir. Renk açısından da farklı özelliklere sahip olan tilki kürkü, dikkatli bir şekilde yüzölüp gerilerek yüzeyinin genişlemesi elde edilmektedir.

Kürkünden yararlanılan diğer bir hayvan olan tavşanların çeşitli renkleri bulunmaktadır. Fakat tavşan kürkleri ebatlarının küçüklüğünden dolayı öncelikle patchwork tekniğiyle birleştirilerek, geniş yüzeyler oluşturularak kullanılmaktadır. Bu birleştirme sonucunda yüzeyde oluşmakta olan dikiş izleri, kılların özel taraklarla taranması sonucunda giderilebilmektedir. Bu işlem için kıl yönlerinin aynı olmasına dikkat edilmeli, kürklerin birçoğunda olduğu gibi tavşan kürklerinde de kıl boyları çeşitli yöntemlerle kısaltılarak yüzeydeki bütünlük görünümü korunmalıdır. Yapılan kısaltma işlemi tercihe göre yeni doku elde edilebilmesi içinde kullanılabilir.

Karagül koyunun doğmamış veya yeni doğmuş kuzularından elde edilir. Karagül postunun değeri kendi has olan buklelerinin durumuna göre tayin edilir. Buklelerinin bulunmayışı veya açılmış olması, postun ticari yönden değerinin düşmesine neden olur. Koyunun kürk piyasada kullanılan adı mutondur. Kuzu kürkünden kunduz ve fok taklidi kürkler yapılmaktadır. Vizonun ise postunun rengi gri veya koyu gridir. Vaşağın

açık kahverengi benekli postu vardır. Tüyleri kışın daha da koyulaşır. Leopar kirlili sarıya yakın postunun üzerinde siyah benekler bulunur. Yavru leoparın kürkü giyim eşyası yapmaya elverişlidir. Büyük leoparın derisi 4-5cm kalın olduğu için dikiş elverişli değildir. Samur, kumralca, sarı renkte, çok yumuşak, ince tüylü kürkü olan hayvandan alınır. Fok üstün kaliteli kürkler arasındadır. Kangurular Avustralya'da yaşayan postundan ve kül rengi kürkünden faydalanılan bir hayvandır. Kurt tüyleri kahverengi veya gri renktedir. Sansar kürkü zerdevadan daha az makbuldür. Bundan zerdeva taklidi kürk yapılır. Köstebek etol ve manto yapımında kullanılır. Gri, sarı ve beyaz renkte olanları vardır. Kokarca kürkü dayanıklılığı olan esmer siyahımsı kıl yapısına sahiptir. Çinçila, su samuru gibi hayvanlarda kürklük deri üretiminde kullanılmaktadır. Fakat nadir bulunuşu ve deri ebatlarının küçük oluşu gibi sebeplerden dolayı çok tercih edilmemekle beraber, kullanım alanlarında oldukça kısıtlıdır.

1.2.4. Sürüngen Hayvanlardan Elde Edilen Deriler ve Özellikleri

Genellikle yabani av hayvan derilerinden elde edilirler. Kolagen lifleri tıpkı bir kumaşta olduğu gibi homojen örülmüştür. Bu sebeple uzama yetenekleri azdır. Elde edilen deriler, sürüngenlerin fiziksel özelliklerinden dolayı ince, uzun bir yapıya sahiptir. Deri türüne göre sürüngen derileri; timsah derileri, kertenkele derileri, yılan derileri olarak gruplandırılabilirler.

Kullanım alanları çok sınırlı olduğundan pahalıdırlar. Kusursuz ve hatasız derilere seyrek rastlanmaktadır. Bu derilerin elde edilişi sonrasında hayvanın vücudu çoğunlukla değersiz olmaktadır, bu nedenle meydana gelen masraflarının tümü, fiyata yansımaktadır. Tabaklama, bitim ve benzeri tüm işlemler diğer derilerin işlenmesi basamaklarına oranla çok daha zorlayıcı bir süreçtir.

Yılanların derilerinin üst kısmı pullarla kaplıdır. Pullar renkli görünümünden dolayı doğal güzellikte bir görüntü oluşturmaktadırlar. Oldukça yumuşak fakat çok

dayanıklı bir yapıdadırlar. Özellikle tabaklama işleminden sonrasında kırılma, büzülme ve aşınmalara karşı direnç kazanmış olmaktadır¹³.

Sürüngen grubu içerisinde timsahlar, diğer sürüngenlere göre fiziksel özellikleri bakımından en iri yapılı olanlarıdır. Ortalama boyları 4 metre civarında gelmektedir. Çoğunlukla Mısır, Sudan ve Hindistan' da yetişen timsahların, deri yüzeyleri sert pullarla kaplıdır. Timsah derileri yüzüldükten sonra görünüm olarak kötüdür. Fakat tabaklama işlemi sonrasında güzel bir görünüm kazanan bu deriler cilalanmaya da uygun bir yapıdadırlar. Timsah ve yılan derilerinin değerli olması, kolay elde edilebilen diğer deri grupları içerisinde de sıcak baskı yöntemiyle yılan ve timsah derisi görünümü kazandırılabilir.

1.2.5. Suni Deriler ve Özellikleri

Görünüş olarak doğal derilere benzer. Suya dayanıklıdır. Çeşitli eşya yapımında kullanılır. Suni deri yapımında hammadde olarak pamuklu dokumalar, bitkisel lifler, atık derilerin talaşları kullanılır. Hint yağı ve boya maddesinden meydana gelen karışım alkollü eriyik de hammadde donana kadar bekletilir. Daha sonra sıcak preslerde düzleştirilir, deri deseni verilir. Piyasada çeşitli isimlerde satılır, hakiki deri kadar kullanışlı değildir. Vinilex adını hamuruna katılan plastik maddelerin baş harflerinin birleşmesinden alır. Plastik madde ve boyalardan meydana gelen karışım özel olarak hazırlanan pamuklu kumaşlara sürülür. Kumaş önce iyice gerilmelidir. Üzerine dökülen karışım belli bir kalınlıkta presten geçirilerek yayılır. Sıcak tünellerde kurutulup desen verilir. Sonra cilalanıp piyasaya sürülür. Karışım kalın olarak dökülürse plastik yer muşambaları elde edilir.

Bazı derilerin ticari olarak bilinen adları vardır. Bunlar; glase, oğlak ve kuzu derilerinden yapılmaktadır. Genel olarak eldiven ve yumuşak kadın ayakkabıları üretiminde kullanılmaktadır. Krom tuzlarıyla sepilenecek elde edilen bu deriler piyasada yüzük olarak da adlandırılan ince zarif derilerdendir.

¹³ HARMANCIOĞLU, M., & DİKMELİK, Y. (1993). Ham Deri Yapısı, Bileşimi, Özellikleri. İzmir: Özen Ofset. S. 127

Astarlık deriler, ham koyun ve keçi derilerinin türlü yöntemlerle sepilenmesi sonucu elde edilen, doğal renklere boyanmış olan ince, yumuşak ve sırça tarafı perdah yapılarak düzgünleştirilmiş olan elastiki derilerdir.

Rugan, katran ve beziryağı kullanılarak üst üste cila yapılan deriye fırınlanarak kurutma işlemi yaptırılması sonu elde edilir. Küçük ve büyük baş hayvan derilerinden yapılır. Çok parlak ve yumuşak olan bu deriler aynı zamanda suyu geçirmezlik açısından önemlidir. Üzerine kat kat kurutularak atılan kimyasal işlemler sonucunda çatlama yapmaması en çok beklenen özelliklerindedir. Ayakkabı, portföy, çizme, kemer ve hazır giyim sanayinde sıkça kullanılmaktadır.

Süet, sığır, dana, malak derileri, keçi, oğlak, koyun ve kuzu derilerinin kromlu tuzlarla sepilenmesi sonucu elde edilir. Derilerin tersi özel makinelerle fırçalanarak tüylendirilip istenilen renge boyanır. Kürk süet adı verilen deri cinsi ise koyun postlarından elde edilmektedir. Derinin çift yüzünde de aynı anda tabaklama işlemi yapılır, çift yönlü kullanım olarak değerlendirilmektedir.

Maroken, küçükbaş hayvan derilerine bilhassa keçi derisine krom veya tanen (sumak) sepisi uygulanmasıyla elde edilir. Sepilenmeden sonra çok açık renk aldığından istenilen renge boyanabilme imkânına sahiptir. En önemli özelliği taneli görünüşüdür. Yüzeyinde baskı ile girinti çıkıntılı baskı elde edilir.

Domuz derileri, yapısal özellikleri bakımından çok sağlam olan domuz derileri, kendinden desenli, lüks kullanıma elverişli, süet, elbiselik hatta bavul ve çanta üretiminde dahi kullanılmaktadır. Kıl köklerinin gözenek yapısı sebebiyle ayakkabı ve eldivenlerin astarlarında da kullanılmaktadır.

Güderi, sırçasız, geyik, koyun, kuzu ya da kuzu süet yarması olarak kullanılan derilerin yağ ile sepilenmesi sonucu elde edilmektedir. Yumuşak, esnek ve mat görünümde olan bu deriler, çok su emen bir yapıya sahiptir. Giysi ve eldiven yapımında kullanılır.

Sahtiyen, keçi derilerinde bitkisel tanenlerle sepilene işleme sonucu elde edilerek, doğal ya da renklendirilerek kullanılabilen yumuşak, işlenmiş ince ve cilalı derilere verilen addır. Ayakkabı ve çizme yapımında çok kullanılmıştır. Özellikle Osmanlı dönemine ait sahtiyandan üretilmiş pabuçlar günümüzde Topkapı sarayı pabuç koleksiyonunda sergilenmektedir.

Kösele, büyükbaş hayvan derilerinin sepilene sonucu elde edilen sert, sıkı tutuma sahip doğal renkteki mamul derileridir. Kendi içinde sabunlu, kayışlı, kromlu ve suni kösele gibi isimler almaktadır. Sabunlu kösele, belirli bir oranda yağlanarak ve yüz tarafı perdah işleme yapılmış olan doğal renkte, yumuşak tutuma sahip, elastiki bir kösele çeşididir. Boyanarak renklendirilebilir. Kayışlı kösele özel olarak yağlanarak elde edilen krupon halinde, tabii renkte ve sıkı tutuma sahip köselelerdir. Kromlu kösele yağlı ya da yağsız olarak üretilen beyaza yakın renkte, bükülebilir bir köseledir. Suni köseleler ise kromlu deri parçaları ile krom talaşı ve kösele kırpıntıları gibi daha çok artık olan doğal maddelerden yapılan yardımcı bir maddedir. Taban astarı üretiminde kullanılmaktadır.

Krokodil, timsah ve dezar (büyük kertenkele) derilerine verilen addır. Çanta, ayakkabı, kemer, kadın giyim eşyası gibi çeşitli ürünlerde kullanılmakta olan pahalı bir deri cinsidir.

Meşin, bitkisel sepileneyle hazırlanmış olan kalın koyun derileridir. Ayakkabı astarı yapımında, maroken ve saraçlık işlerinde kullanılmakta olan, doğal renkte veya boyanan ince, yumuşak, elastiki derilerdendir.

Napa, küçük ve büyükbaş hayvan derilerinden genellikle krom tuzlarıyla sepileneerek elde edilir. Sırçası düzgün ya da tanecikli yapıda, ince, yumuşak, esnek ve mukavemetli farklı renkleri elde edilebilen derilerdendir. Kuzu, koyun, keçi, dana, sığır, domuz napa gibi çeşitleri bulunmaktadır.

Nubuk, süete benzer görünümde olan, sığır derilerinin kromla sepilene mesinden sonra ince ve yumuşak tutuma sahip derilerin genel adıdır. Sırça yüzeylerinde hafif zımpara yapılarak elde edilmektedir.

Vaketa ince meşin olarak da adlandırılan bu deriler, büyükbaş hayvan derilerinin sepilendikten sonra yağlamak ve sırça tarafını perdahlamak suretiyle elde edilir. Tabii renkte ya da sırçadan boyanan yumuşak tutumlu derilerdendir. Çatlamama ve su geçirmeme kazanımları verilen bu deriler, bot ve asker postalları yapımında, ayakkabı yüzükleri yapımında kullanılmaktadır.

Vidala, büyükbaş hayvan derilerinin krom tuzları ile sepilenmesinden elde edilen sırça tarafından bitim görmüş türlü renklerde ve sert tutumlu derilerdir. Çanta, kemer, ayakkabı yapımında kullanılmaktadır¹⁴.”

1.3. Derinin Kullanım Alanlarına Göre Sınıflandırılması

“Dericilik, ilkçağlarda insanların tabiat şartlarına karşı koymak amacıyla, örtünme ve barınma ihtiyaçlarıyla ortaya çıkmıştır. Derinin sanat ürünü olma özelliği ise insanların deriyi işleme keşfiyle başlamıştır. Böylece deri ürünler insanoğlunun evrimine paralel olarak giyimden çadıra, dekorasyondan sanat eserlerine kadar sayısız alanda yerini almıştır¹⁵.”

Günümüz deri işleme, ayakkabı, giysilik, döşemelik, kürklük, saraciye gibi çeşitli kolların tedarik ihtiyacını karşılamak için tabakhanelerde yapılmaktadır. Bu işlenti, uzun prosesler silsilesi, mekanik etki, suyun ve çok çeşitli kimyasalların etkileri ile gerçekleştirilmektedir. Prosesler genel olarak; ıslatma yumuşatma, kıl giderme kireçlik, etleme, kireç giderme, sama, yağ giderme, pikle, tabaklama, bazifikasyon, istifleme, sıkma, traş, nötralizasyon, boyama, yağlama, retanaj, açkı-sıkma, kurutma, tavlama, mekanik işlemler, kuru dolap, finisaj, ütü, desi olarak sıralanmaktadır¹⁶.

Normal şartlar altında kolaylıkla bozulan, kurutulduğunda kırılanaşan ham deri, başta “tabaklama” olmak üzere bir dizi kimyasal ve mekanik işlemlerden geçirildikten sonra, günlük hayatta kullanmakta olduğumuz derinin fiziksel

¹⁴ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 79-81

¹⁵ Kanbay, H., “Derinin Öyküsü”. Art Dekor Aylık Dekorasyon ve Sanat dergisi. Sayı:7. 82- 88. 1993

¹⁶ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık.

özelliklerine ulaşır. Bu haldeki deri, bir ara ürün olup, işlenerek ayakkabı, çanta, giysi gibi deri mamullerine dönüşür.

Deri ürün grupları kullanım alanlarına göre giysilik- eldivenlik, saraciyelik- çantalık, ayakkabı yüzlük ve tabanlık, sürüngen ve egzotik, döşemelik, astarlık olarak ana başlıklar altında toplanarak da konfeksiyondan seyahat eşyasına, mobilya kaplamasından, koşum takımları ve futbol topuna kadar çok çeşitli eşyaların üretiminde ana malzeme olarak kullanılmaktadır. Üretilen ham derinin işlenmesi ve eşya haline dönüştürülmesi geniş bir istihdam sahası ve katma değer yaratmakta olup, deri mamullerinin ihracatı ile de önemli bir döviz kaynağı yaratmaktadır.

1.3.1. Ayakkabılar

Ayakkabı bir giyim eşyası ve aksesuarı olmasının ötesinde pek çok disiplini bünyesinde barındırmaktadır. Ayakla doğrudan ilişkili olması sebebi ile sağlığın, yapısı ve teknolojisi itibarıyla mühendisliğin alanı içindedir. Diğer taraftan tasarımı ile sanatı, toplumsal özellikler taşıdığı için kültürü ilgilendirir. Temel tüketim maddesi olması nedeniyle pazarlamadan, sürekli yeni arayışlara imkân verdiği için bilim ve endüstri ile de iç içedir. Ayakkabı ilk olarak koruma amaçlı kullanılırken, sonraları eski Yunan, Roma ve Avrupa'da bir statü göstergesi haline gelmiştir Yunan ve Roma döneminde kullanılan sandaletler, 8. yüzyılda ihtiyaç ve lüks kavramını yeniden şekillendiren Hıristiyan dininin etkisiyle ayakları kapatan ayakkabı şeklini almıştır¹⁷.

Ayakkabı modası, gelişimi ve kullanım biçimi tarihsel süreç içerisinde değişim göstermiştir. 13. yüzyılda ayaklar süsleme amacı ile sarılmıştır¹⁸. "Ayakkabı, ayağı saran ve dış çevre koşullarına karşı koruyan bir giyim eşyasıdır. Adından da anlaşıldığı üzere, 'kap' muhafaza eden anlamına gelmektedir¹⁹." Ayakkabının ilk kullanımı doğa koşullarına karşı korunma amacıyla ortaya çıkmıştır. Ayakkabı yapımında ise ağaç kabuğu, sert yapraklar gibi doğal malzemeler kullanılmıştır.

¹⁷ Türkoğlu, S. (2002). Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam. İstanbul: Garanti Bankası Yayınları.

¹⁸ Marangoz, S. ve Aksoy, M.C., (2009). Çocuklar İçin Uygun Ayakkabı Özellikleri. Ankara: Hacettepe Tıp Dergisi. 40: 199-204.

¹⁹ ZİREK, S., & ÖZÇÖMERT, M. (2003). Ayakkabı Sektör Araştırması. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

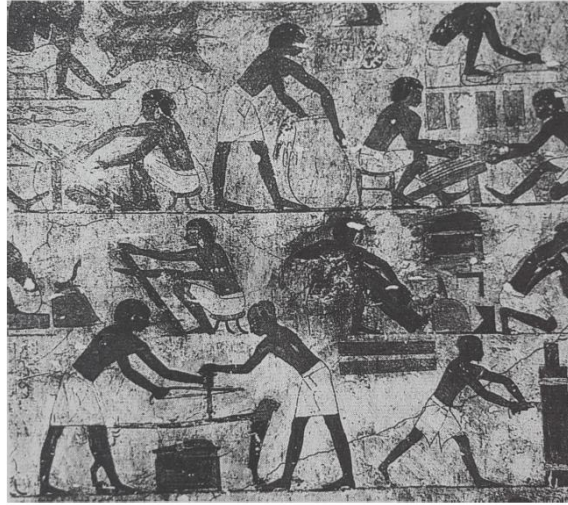
Ayakkabının gelişiminde iklim şartları, yaşam şekli, din, tarihi olaylar, toplumsal ve teknolojik gelişimler gibi etmenler önemli rol oynamıştır.

Ayağı saran deri ve ilkel sandalet gibi antik ayak giyiminin temel biçimleri milattan önceki dönemlere dayanmaktadır²⁰. Yapılan çalışmalar sandaletin temellerinin Antik Mısır'a dayandığından bahsetmektedir. Bu dönemde ıslak kumlar ile kalıp çıkararak, yaprak ve benzeri doğal malzemelerle yapılan sandaletlere ayakların korunması amacı ile topuk eklenmiştir²¹.

Tarihte bilinen ilk ayakkabı şekli, düzleştirilmiş ot veya kaba derinin ayağa ilkel iplerle bağlanmasından olmaktadır. Mevcut kaynaklara göre ayakkabıya ait ilk bulgulara Avrupa (İspanya, Fransa, İtalya) "daki mağaralarda rastlanmaktadır: M.Ö. 12000-15000 yıllarında İspanya"nın doğusundaki Paleolitik mağara resimlerinde erkeklerin deri, kadınların kürk çizme giydikleri görülmektedir. Asırlar boyu kullanım alanının genişliği ile deri her alanda karşımıza çıkar. Ayakkabının tarihini incelediğimizde önemli değişikliklerle karşılaşmaktayız. Asırlardan beri birçok uygarlıkta deri; hükümdar, din adamları, yöneticiler ve onların aileleri tarafından kullanılabilirken; Asurlular zamanında bu tamamen değişmiştir. Deri ayakkabı, çizme ve sandalet artık tüm halk ve özellikle askerler tarafından da kullanılabilir duruma gelmiştir. "Y" biçimli ve "T" biçimi bağlantılı ve sağ sol ayrımlı ilk sandaletler Mısır kökenlidir. Hakiki deri ve köselenin yanı sıra yaprak ve papirüsten örülmüş olanlarını da görmek mümkündür. Bu sandaletler, dünyanın birçok müzesinde sergilenmektedir. Beş bin yıllık Mısır Uygarlığı ilklerin yaşandığı bir toplum olması sebebiyle çok önemlidir. Tarım, sanat, sanayi, yazın, heykeltçilik, resim boyama, şehircilik, büyük tapınaklar, din çeşitliliği, tek tanrıcılık gibi daha pek çok yapıt, işlem, işlev öncelikle mısırdaki başladı ve görülmüştür.

²⁰ McDowell, C. (1989). AYAKKABIDA EĞİLİMDEĞİŞİMLERİNİN GÖRSEL ANALİZİ: HOTIÇ ÖRNEĞİ. (N. ERTÜRK, E. VAROL, & D. MERİÇ, Dü) <https://dergipark.org.tr/download/article-file/112082> adresinden alındı

²¹ O'Keeffe, L. (1996). AYAKKABIDA EĞİLİMDEĞİŞİMLERİNİN GÖRSEL ANALİZİ: HOTIÇ ÖRNEĞİ. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/112082> adresinden alındı

Resim 5: Sandalet imalathanesi, Theb bölgesinde on sekizinci sülaleye (tahminen İsa'dan bin beş yüz öncelere) ait freskleri (M.Ö.1500)²²

Hasan Yelmen, 'Kazlıçeşme'de 50. Yıl' adlı kitabında ilk sandalet atölyesi ile ilgili şu bilgileri bize sunmaktadır; "Firavun mezarları duvar resimlerinden, deri ve deriden eşya üretimi ile ilgili pek çok belge ilk defa I. ROSELLINI tarafından bulunmuştur.

Fresk tam anlamıyla bir sandalet imalathanesini betimlemektedir. Kesimden, dikime, boyamaya değin pek çok işlemi bir arada gösterilmektedir. Bu resimle, tarihin ilk sandalet atölyesini belgelenmiş olmaktadır. Üç bin beş yüz yıllık bu atölyeden önce sandalet atölyeleri olabilir, amma bu ilk belgedir denilebilir. Mısır'da dericilik bir imalata ve küçük ölçekli sanayiye dönüşmüştür²³.

Ayakkabı kullanımı ve süsleme çeşitleri konusunda diğer uygarlıkları inceleyecek olursak; Hititlerin deri işleme ve deriden ürün yapımında ne kadar ileri olduğunu görmekteyiz. Aynı zaman da Hititler, özellikle burunları kalkık ayakkabıları ile ünlüdürler²⁴.

Yaşam şeklinin farklılığı ve ata binme kültürünün etkisi ile Asurlular başta olmak üzere diğer Mezopotamya medeniyetleri uzun konçlu deri çizmeler giymiştir. İlk ökçeli

²² YELMEN, H. (1992). Kazlıçeşme'de 50 Yıl- 1. İstanbul: Ezgi Ajans Yayınları. S. 147

²³ YELMEN, H. (1992). Kazlıçeşme'de 50 Yıl- 1. İstanbul: Ezgi Ajans Yayınları. S. 150-151

²⁴ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul s. 9

ayakkabılar Asurlularda görülmüş olup, üstten bağcıklı ayakkabılar da yine Asurların buluşudur. Sümerler; Mısır sandaletlerine benzer sandaletler kullanmışlardır. İ.Ö. II. Binden sonra ayağa bantlarla bağlanan sandaletler yaygınlaşmıştır. İ.Ö. III. Binden itibaren deriyi işlemeye başlayan Mezopotamya'da, kırmızı sahtiyan derisinden yapılan ayakkabıların giyildiği bilinmektedir. Bu ayakkabılar kayışlarla kapanabilen, süslü, topuklu ve topuksuz olarak üretilmişlerdir.

Eski dünya devletlerinden Romalıların kırmızı deriden yapılmış ayakkabıları giymeyi çok sevdikleri ve o zaman da yüksek tabakada bulunanların giydikleri lüks ayakkabıların yapıldığı en iyi cinsten derilerin de şarktan getirildiği hakkında literatürde sık sık tesadüf olunan tarih bilgisi akla gelmektedir²⁵.

Roma tarihçilerinden Plinius, Beotia'lı (Hyle) Tykhios' u, dericiliğin mucidi olarak gösterir. Tykhios, aynı zamanda deri işçiliğinin yanı sıra ayakkabı yapımıcısıdır. Plinius, Tykhios' u, deriden eşya özellikle ayakkabı yapımında usta olarak yazar. Ovidius'da, yine Hyle' li Tykhios' tan '...hiç kimse Tykhios' tan daha yetenekli değildir ve o kadar iyi ayakkabı yapamaz diyerek söz eder²⁶.

Eski Yunan" da ise bildiğimiz sandaletlerin yanı sıra, bot tipi ayakkabılar da giyilmiştir. Yunan ayakkabıları üç çeşittir: Kayışlarla bağlanmış basit bir tabandan ibaret olan sandal, ayrıca bir tabanı olmayan aba ayakkabı ve kothornos adı verilen devrik konçlu bir çeşit potin.

Aynı tip ayakkabıları Romalılar da kullanmışlardır. Romalılar da ayakkabı modelleri giderek zenginleşip çeşitlenmeye başlamıştır. Eski Yunan ve Romalılar da M.Ö. 500" ler de sahnede boyu uzun göstermek için ökçenin yerini tutan, yüksek mantar tabanlı ve konçlu "kothurnus" modeli ayakkabılar, trajedi aktörlerince giyilmiştir.

Ayakkabı, çizme ve sandalet; deri üretimini yaygınlaşması ve tabakhanelerin kurulmasıyla birlikte belli bir zümrenin kullandığı bir malzeme olmaktan çıkarak, halka

²⁵ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul s. 10

²⁶ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul s.12-13

inmiştir. Halkın kullanım alanını belirlediği ve görsel anlamda eksiklikleri gidermek amacıyla el işçiliğine yoğunlaşmışlardır. Değişik kayışlarla, yeni formlar kazandırılarak topuklu veya topuksuz, rahat ve dayanıklı ayakkabılar üretilmeye başlanmıştır.

Günümüzde gelinen noktada derinin kolay ulaşılabilir olması, çok farklı tekniklerin bulunması ve insan ihtiyacının yanı sıra farklı tasarım ürünlerinde uygulanması ayakkabı sektörünün gelişmesine sebep olmaktadır. Bugün ayakkabıcılığın geldiği noktada sanayi devriminin etkilerinin, el işçiliğinin yerini aldığı görülmektedir. Sanayi devrimi; üretimi artan, bu alanda görsel ve dokunsal anlamda daha farklı mamul ürün üretmeye olanak sağlamıştır. Ayakkabılık deriler; koyun, keçi, sığır ve dana vb. hayvanlardan elde edilerek üretilir. Dana ve sığır derileri; yapıları gereği ayakkabı yüzlük deri üretimine oldukça uygundur. İnce bir yapıya ve sıkı bir cilde sahiptirler. Aynı zamanda daha esnektirler. Keçi derileri; keçi derilerinin histolojik yapıları dana derileri ile koyun derileri arasında yapısal bir özelliğe sahiptir. Koyun derilerine göre daha az yağ içerirler. Ayakkabı yüzlük derisi üretimi için oldukça uygundur. Koyun derileri; bu deriler giysilik, fantezi, kitap ciltlik ve astarlık deri yapılmaktadır. Daha sıkı strüktürlü olanlar chevrette denilen ayakkabı yüzlük yapımında ve küçük deriler ise eldivenlik deri yapımında kullanılırlar derinin daha sert ve koruyucu olması için bazı işlemlerden geçer ve dayanıklılığı artırılır. Koyun ve kuzu derilerinin büyük bir kısmı kürk süet üretiminde kullanılır.

1.3.2. Saraciye Ürünleri

Saraciye; deri, tekstil, muşamba gibi çeşitli malzemelerden üretilen bavul, çanta, cüzdan, kemer vb. ürünlere verilen isimdir²⁷. Ayakkabı ve giysi dışında kalan, çeşitli kullanım amaçlı ürün ve süs eşyası üreten sanayi dalıdır. Saraciyelik deri ise bu alanda kullanılan ana malzeme olan deriye verilen isimdir.

Saraciye üretiminin kökeni, binek hayvanları için koşum takımı üretimine dayanmaktadır ve geçmişte; Saraçhane'deki dükkânlarda koşum takımları, askeri alanda kullanılabilecek; silahlık, matara, su kırbaları, kılıç, silah kılıfları, eyer takımları

²⁷ Sözlük. (2019). 2019 tarihinde Türk Dil Kurumu: <http://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

gibi deri ürünlerin yapıldığı bilinmektedir. Zamanla bir sanata dönüşen deri işlemeciliği; kendini birçok alanda gösterdiği gibi saraciye alanında da göstermeye başlamıştır. Geçmişten günümüze süsleme amaçlarından dolayı çeşitli malzeme ve teknikler bir arada kullanılmaya başlanmıştır.

İnsan hayatında ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkmış olan el sanatları, bulunmuş olduğu toplumun yaşayış özellikleri ve doğa koşullarına uygun gelişmeler göstererek belirli bir kültürün özelliklerini yansıtır hale gelmiştir²⁸.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında deri üzerine süsleme sanatı; Kur'an kapları, deri heybeler, kalkanların yanı sıra, işlevi çeşitli evrakları saklamak olan mektupluklar, evrak çantaları, para keseleri ve cüzdanların kullanımının sıklıkta olduğu deri ürünler arasında yer almaktadır. Bu çantalar süsleme teknikleri bakımından dival işi, tel sarma gibi teknikler kullanılarak oluşturulmuştur²⁹.

Bugün birçok müzede karşımıza çıkan ve çeşitli tekniklerle üretilmiş olan saraciyelik ürünlerin, geçmiş dönemlerden bu zamana gelerek bu alanda ne kadar gelişmiş olduklarını ispat etmektedir.

Topkapı Sarayı Müzesi'nde sırma işlemeli veya değerli taşlar ve altın plakalardan yapılmış süslü eğerler, altın, gümüş plakalar, mücevherlerle süslü koşum takımları bulunmaktadır. Mücevherli ve sırma işlemeli ok ve yay torbaları, deri applike işçiliği ile yapılmış su kapları, sırma ile işlenmiş bardak, defter, evrak çantaları ile para keseleri geçmiş dönemlerde deri sanatının ustalıklarla yapılmış sanat eserlerini görmek mümkündür³⁰.

Saraciye ürünler incelendiğinde, genelde kıymetli kabul edilen eşyaları muhafaza etmek veya taşımak için üretilen eşyaların genelini kapsadığı görülmektedir. Saraciyelik ürünlerin imal edildiği derinin ince, sağlam ve görsel açıdan

²⁸ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul. S. 21

²⁹ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 15

³⁰ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 100

kullanıcıyı tatmin etmesi gerekmektedir. Saraciyelik eşyaların genellikle taşıma ve muhafaza etme niteliği taşıması sebebiyle bu özellikleri taşıyor olması gerekmektedir.

Deri saraciye ürünleri kullanımı, geçmişten günümüze çeşitli şekillerde gelerek, günümüzün önemli aksesuarları konumuna gelmiştir. Bu aksesuarlarımızın başında çantalar gelmektedir.

Farklı türde eşyaları muhafaza etmek ve taşımak amacıyla kullanılan kaplara çanta, kese, cüzdan, heybe, kubur, torba vb. adlar verilmiştir. “Deri, bez, plastik gibi değişik maddelerden değişik biçimlerde yapılan büyüklüklerine göre para, evrak, yiyecek gibi nesnelere korumaya ve taşımaya yarayan kap³¹.”

Tarihte çantaları hem kadınlar hem de erkekler kullanmışlardır. Çantaların daha zarif ve işlemeli olanları genellikle kadınlar tarafından tercih edildiği görülürken erkeklerin işlevselliği tercih ettiği gözlenmiştir. Çantaların adları ve biçimleri taşıdıkları sınıflandırma şekline göre değişiklik göstermektedir. Kol çantası, doktor çantası, çocuk çantası, gitar çantası gibi çeşitli isimler almaktadır.

Çantalar çağlar boyunca, çoğu doğal olmak üzere çeşitli materyaller kullanılarak üretilmiştir. Bunların içinden en çok deri ve dokuma tercih edilmiştir. Maalesef organik özellikte olan bu malzemeler uygun koruma şartları sağlanamamasından dolayı zamana yenik düşmüştür. Bu nedenle günümüze çok az örneği bulunmaktadır. Bu olumsuzluğa rağmen edinilen yazılı ve görsel kaynaklar sayesinde geçmişte kullanılan çantalar hakkında fikir yürütebilmektedir.

Tarihin her döneminde çanta yapımında tercih edilen ana malzeme deridir. Hem erkek hem de kadınların kullanmış olduğu çantaların derileri, çeşitli hayvan derilerinin tabaklanması ve işlenmesi sonucu üretilen bir malzemedir. Çeşitli küçük ve büyükbaş hayvanlardan üretilmekte olan bu deriler, eti için tüketilen bir hayvandan, maksimum fayda sağlamak amaçlı kullanılmaktadır. Suet, nubuk, rugan vb. şekillerde üretilen derilerin üzerine uygulanabilen çeşitli finisaj yöntemleri ile çeşitli etkiler yaratmak mümkündür. Genellikle napa deri; evrak çantaları, portföy ve cüzdan

³¹ Marry Stewart, *Launching the Imagination*, Published by McGraw Hill Higher Education, New York, 2002, s.15

yapmak için kullanılırken, vejital ile yapılan sıvama çantalar tok bir görünüm verir, seyahat çantaları, omuz çantaları, okul çantaları, evrak çantaları ve günlük kullanıma yönelik çantalar gibi yaygın olarak kullanılan çanta gruplarının derileri ise daha ince ve yumuşak deriler kullanılarak yapılmaktadır.

Literatürde, torba sözcüğü ilk defa XIV. yüzyılda kullanılmaktadır. Mısır hiyerogliflerinde torbalar, belde taşınan çantalar olarak resmedilmişlerdir. Mısırlıların farklı mücevherlerini taşıyan bu torbalar da tıpkı giysilerin, ayakkabıların, mücevherlerin olduğu gibi, sosyal statü göstergesi konumundadır.

“Yunan Kültüründe, çanta küçük deriden yapılmış, genellikle kemere asılarak taşınan ve içerisine para konulan tulum şeklinde bir kesedir. İçine elbise ve diğer eşyaların konulduğu daha büyük boyda olanları da vardır. Kaynaklarda para kesesi olarak geçen balanetione çantalar deriden yapılmış küçük torbalar idi ve üst kısmındaki boşluktan geçirilen bir kordon veya bir dil aracılığı ile sıkıştırılıyordu³².”

Romalılarda küçük boyutta olan ve paraların konulduğu çanta ve keselerin farklı türlerinin olduğu da belirlenmiştir. Pascelous deriden yapılmış, küçük, kemere asılan ve içinde para taşınan bir çanta olarak tarif edilmiştir.

Spor yapan kişilerin, hamam ve gymnasiumlarda, çamaşırlarını koymak için kullandıkları torba ve çuvallar derinin yanı sıra kumaş ve keçi kılı gibi malzemelerden de üretilmiştir. Ayrıca alışverişe giden köylüler bu torbaları taşıdıkları gibi günlük işlerde de her çeşit eşyalar bu torbalarla ilkel çantalarla taşınmıştır.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda ise, elbiselerin genişlemesiyle birlikte kadınlar, eşyalarını eteklerinin içine saklamaya başlamış ve böylece çanta önemini kaybetmiştir.” Hem erkek hem de kadın torbaları belirgin kullanımı reddedilip, etek ve pantolon altında uzun işlemeli ipli çantalarla asılarak kullanılmıştır. Çantalar sadece

³² Anne Johnson, Handbags the Power of the Purse, United States of America, 2002, s.3

fonksiyonel değildir ama onlar da genellikle bu tür para, parfüm, mücevher gibi hediyeler için göze çarpan dekoratif kaplar olarak kullanılmışlardır³³.”

1820’lerde bayanlar mendil, parfüm vb. eşyalarını taşıma amaçlı kumaştan askılı çanta ya da kese kullanmışlardır. Sadece birkaç sene için kullanılan bu çantalar 1830’dan sonra işlenmiş kese ve işli torba halini almıştır. 1840 civarında ise içine cep dikilmiş etekler moda olunca çantalar ikinci plana düşmüştür. 1850 sonrası ise trenlerin gelişmesi ile daha çok yolculuklara çıkılmaya başlanmış, buda özellikle kadınların manikür aletleri, parfümleri, kimlik, para ve bilet gibi eşyalarını taşıyabilecek çanta ihtiyacını doğurmuştur. Bunlar 1865’te özel seyahat çantası yapıncaya kadar çok küçük çantalarla taşınmıştır. Çanta zaman içinde kullanım alanlarının çoğalması ile şekil, renk ve malzeme açısından değişime uğramıştır.

Toplumların farklı yapılar ve ihtiyaçlarından dolayı, farklı amaçlarla ortaya çıkan çantalar bugüne gelinceye kadar birçok evrim geçirmiştir. Başlangıçta işlevsel gereksinim sonucu ortaya çıksa da günümüz toplumunda modanın etkisi altındadır.

1910’ların bele oturan ince hatlı giysileriyle ince, deri el çantaları çok popüler olmuştur. Çantalar, Birinci Dünya Savaşı’yla birlikte yepyeni bir fonksiyon kazanmıştır. Kadınlar, içinde bir mendil ya da bir esans şişesi olan zarif keselerin yerine, muslukçuların ya da askerlerin çantaları gibi sert, işe yarayan ve sağlam malzemelerden yapılmış çantalar kullanmışlardır.

“Savaş sonrasında başlayan turizm; trenlerle, gemilerle yolculukların yapılması, çantada yeni arayışlara sebep olmuştur. Artık kadınlar da erkekler de daha konforlu, iyi derilerden yapılmış iyi kesimli valizler, kutular ve el çantaları arzulamışlardır. Seyahat çantaları seyyahların en önemli aksesuarları konumuna gelmiştir. Louis Vuitton, Hermes, Gucci ve Lancel gibi bugün de bu sektörün en büyük isimleri olan markalar doğmuştur. 1920 yılında, Kanadalı askerlerin çadırlarını ilham alan

³³ Foster Vanda, Çanta ve Çantalar, BT Batsford Ltd, Londra, 2005. s.25

Hermes'in fermuar kullanmaya başlaması çanta sektöründe gerçek bir çığır açmıştır³⁴.”

Çantada bir başka dönüm noktası da İkinci Dünya Savaşı sonrasında, modadaki değişimle birlikte yaşanmıştır. Çanta, sadece bir şeyler taşımaya yarayan bir kap değil, kadının silüetini tamamlayan bir moda objesi konumuna gelmiştir. Christian Dior, Fendi, Chanel, Prada gibi markalar klasikleşen modelleri yaratmaya başlamışlardır. Çanta, bugün belki de lüks kavramının en uç noktalarından birisi konumuna gelmiştir. En iyi derilerden, en pahalı mücevher taşlarıyla kombinlenen çantalardan söz etmek mümkündür.

1920' lerde Tutankomon' un mezarının ortaya çıkması ile modada Mısır rüzgârları esmiştir. Çıkarılan bulgularda bezeme, boncuk işli ve kanatlı sfenks dekorlu Mısır çantaları ortaya çıkmıştır. Küçük, ele alınan çantalar, kurdele ile bileğe geçirilmiştir. 1930, bugün kullanılan torbaların çoğu bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1930'da soyutlama desenler, plastik fermuarlar gibi yeni endüstriyel malzemelerle oluşturulan çantalar, Art Deco tarzı yansıtmaktadır. 1940'larda İkinci Dünya Savaşıyla birlikte süslemeden uzak, daha büyük ve pratik çantalar kullanılmıştır. Gaz maskelerinin kullanımı, onları taşıyabilecek yeni çanta ihtiyaçlarını doğurmuştur.

1950'ler, 1947' Christian Dior'un yaratmış olduğu “The New Look” adlı akımın devamında, askeri tarza karşılık olarak kadının zarifliğini küçük, şık çantalarla tamamlamıştır.

1980'lerde çanta, sağlık ve spor alanında da kullanılmaya başlanmıştır. 1985 yılında, Prada, ilk defa tamamen unisex çantalar üretir hale gelmiştir.

Başlangıçta taşıma amaçlı kullanılan torbalar olarak adlandırdığımız çantalara, zaman ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte yeni alanlarda ihtiyaç duyulmuş, yeni, işlevsel çanta tasarımları ortaya çıkmıştır. 2000'lerden sonra cep telefonu, fotoğraf

³⁴ Wilcox, Clair, Çanta, V & A Yayınları Londra, 1999, s.52

makinesi, tablet gibi teknoloji ürünlerinin gelişimi sonrası, ihtiyaca cevap veren çanta tasarımları teknoloji ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Bununla birlikte çeşitli boncuklar, taşlar ve değişik materyaller ile süslenerek estetik açıdan da tercih edilen bir aksesuar konumuna gelmiştir. Özellikle bayanların gündelik yaşamda kullandıkları çantalar, işlevsel amacını bir kenara bırakıp, moda ile ayrılmaz bir bütün haline gelerek şıklığını tamamlayan bir aksesuar konumuna gelmiştir

Moda ile birlikte çantalarda, yeni renkler, yeni dokular, yeni malzemeler kullanılmıştır. Farklı kişiler tarafından, farklı renkler beğenilmiş, bu beğeniler sonucu yeni stiller ortaya çıkmıştır. Artık tek kalıp bir çanta bile, üzerindeki doku efektleriyle, renk seçenekleriyle, kullanılan malzeme ve malzeme kalitesiyle çok farklı kitlelere hitap edebilen konuma gelmiştir.

1.3.3. Giysi Ürünleri

Deri her dönemde çeşitli kültürlerde kullanılmış olmasına rağmen, kullanım alanları, kullanım şekli ve sembolik değerleri bakımından farklılıklar göstermiştir. Sağlam yapısından dolayı en önemli kullanım sebebi olmuş ancak daha sonraları, çeşitli etkileşimlerden dolayı daha geniş alanlarda da farklı şekillerde kullanılmaya başlamış, özellikle de giysilerde farklı ideolojik görüşlerin sembolü olarak kullanılmıştır.

Giysi için kullanılan derilerin işlenmesi eskiçağlara dayanmaktadır. Hun topluluklarında özellikle deri pantolonlar önemli bir giyim eşyası olarak kullanılmaktaydı. Derinin tercih edilme nedenlerinden en önemlisi; materyal olarak dayanıklı olmasıdır. Hun toplulukları deri pantolon ve deri çizme kullanımında en önde gelen topluluklardan olmuşlardır.

Bunun yanı sıra Sümer toplumunda; askerlerin giydiği deri giysilere (Aguhhu), yine Sümerlerin giydiği etek ve deri giysiler (kaunakes), Asurlar döneminde giyilen

geniş, kolsuz paltolar (quffas); Mezopotamya Uygarlığı döneminde var olan deri giyim ürünleridir³⁵.

Deri ürünler yaşadığımız coğrafyanın ikliminden dolayı günümüze çok az sayıda ulaşmış ürünlerdir. Günümüzde bu eserlere sadece müzelerde veya duvar resimlerinde rastlamaktadır.

Louvre Müzesi'nde bulunan Zannatum Steli' nde (İÖ. 2440) deri giysi, yine aynı Müzede yer alan Akad Kralı Naramsin' in Stelinde (İÖ. 2270-2233) deri giysi olduğundan hareketle, Sümerler ve Akadlar dönemlerinde, İÖ. III. Bin yılında deri giysilerin giyildiği söylenebilir.

Çatalhöyük' te bulunan bir tapınağın duvarında; kimileri bellerine değin leopar derisine sarınmış, dans eden bir grup resmedilmiştir. Pişmiş topraktan kadın figürleri, tapınaklardaki ana tanrıça heykelleri, kutsal av alanının doğu ve kuzey duvarlarında yer alan silahlı erkek figürleri siyah benekli, pembemsi leopar derisinden giysiler giymişlerdi. Akrobasi ve dans sahnelerindeki kişiler ile ritüel sahnelerdeki rahipler de leopar, aslan ve geyik derilerinden açık sarı renkli başlık ve elbiseler ile tasvir edilmişlerdir³⁶.

Galatlar, Anadolu'da Galat Yaylasına geldiklerinde, buradaki yerli halkın, kunduracılığı çok iyi bildiklerini görmüşlerdir. Ege ve Yunan Tarihinde; Akhaların, bazen hayvan postundan yapılmış uzun paltolar giymekte oldukları ve tahta çerçeve üzerine gerilmiş birkaç kat sığır derisinden ibaret kalkanlar kullandıklarından bahsedilmektedir.

Deri giysilerin “moda” çerçevesi içinde ele alınması 1960'lı yıllara dayanmaktadır. O yıllarda yeni keşifler peşinde olan İtalyan moda giysi tasarımcıları, deri üreticilerine yön göstererek giysilerde kolaylıkla kullanılabilir deri üretimlerinin

³⁵ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul. S. 16

³⁶ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul. S. 16

yapılmasını sağlamışlardır. Ve böylece deri, dünya moda sahnelerinde yer edinmeye başlamıştır.

İnsanların bilgisini ve uzmanlığını arttırdığı paralelde derinin işlenmesi ve üretiminde de başlarda gereksinimler doğrultusunda bir malzeme, sonraları ise gelişen teknoloji ve iletişim araçları ile birlikte aynı zamanda geniş kitlelere ulaşan estetik kaygılarında öne çıktığı bir moda akımı olmuştur. Dünyanın farklı noktalarında meydana gelen sosyo-kültürel gelişmeler de deri ürünlerine çeşitli sembolik anlamlar yüklenmesinde etkili olmuştur.

Amerika' da kullanılan deri kovboy kıyafetleri, vahşi batının deri giysi tarihinde önemli bir konuma sahip olmasına vesile olmuştur. Levi Strauss hiç kuşkusuz bu konuda öncülük etmiş bir isimdir. Kanvas pantolonlar ile kısa deri ceketler giyerek bu yeni akımın oluşmasında ve yayılmasında etkin olmuştur. Kovboylar sıklıkla atların üzerinden düştüğü için, kalın halatlar kullanarak kendilerine zarar gelmesini önlemiş ve bu sebeple kot pantolonlarının üstüne kalın deriden yapılmış "chap" giymişler. Keçi, geyik veya at postundan eldivenler takmış, püsküllü ceketler kullanarak at üstündeki hareketleri doğrultusunda görsel bir etki yaratmışlardır.

Resim 6: Deri giysi ve aksesuarlarıyla donanmış bir kovboy³⁷

1900'lü yılların başlarında askeri üniformalarda da özellikle dönemin şartlarında kullanılan uçak kokpitlerinin açık olması sebebiyle pilotlar deri giysiler kullanarak rüzgârdan korunmuşlardır. Derinin koruyucu özelliğinin yanı sıra esnekliğinden dolayı rahat hareket imkânına da sahip olmuşlardır.

---

³⁷ Anne-Laure Quilleriet, The Leather Book, Assouline Publishing, USA, 2004, s.80

Resim 7: 1931 yılındaki uçuş kıyafetiyle Pilot Dumesnil³⁸

Alman Ordusu I. Dünya Savaşı esnasında pilotlar için özel olarak tasarlanan deri uçuş giysilerini tanıtmalarıyla, yeni bir modanın başlamasına zemin hazırlanmıştır. Bele oturarak ergonomik kullanımın önemsendiği bu giysilerde büyük kürk yakalar, kol ve etek uçlarında darlaştırılıp gevşetilmeye yarayan aksesuarlar kullanılmıştır.

1920'li yılların hemen öncesinde, Birleşmiş Devletler Kolordusu -75 derecenin altına inen hava şartlarına karşı ısınabilen üniformalar yaptırmışlardır. Bunlar uçakta bir prize takılarak ısıtılıp kullanılmıştır.

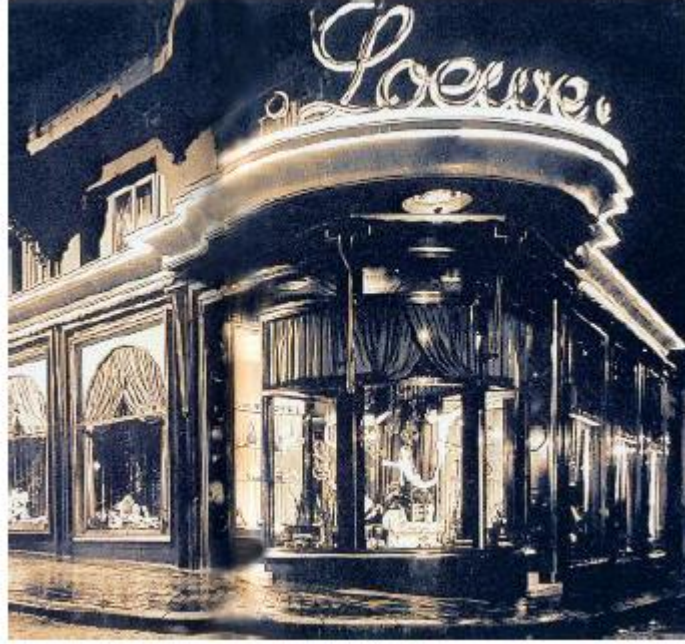
Deri giysilerin adına yapılan bir diğer önemli gelişme de fermuarın ilk kez icat edilip 1928'de deri ceketlerde kullanılmasıdır. Efsane olarak görülen A2 uçuş ceketleri Hava Kolordu Laboratuvarı'nda Eylül 1930'da tasarlanmış olup, basınç farklılıkları ve mevsim özellikleri dikkate alınarak üretilmiştir. Sert ve fonksiyonel A2 ceketleri Kahverengi at postlarından üretilmiştir. Ordunun bu ceketleri rahat

³⁸ Anne-Laure Quilleriet, The Leather Book, Assouline Publishing, USA, 2004, s.89

kullanılabilmesinden dolayı II. Dünya Savaşı öncesi Amerika Hükümeti 200.000 fermuar sipariş ederek, 1935 – 1944 yılları arasında Birleşik Devletler’ de üretilmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı’nda A2 ceketler, kahramanlık sembolü olarak görülmüştür.

Orduda deri üniformaların kullanımının artması, toplum içinde de etkisini göstererek, kahramanlık sembolü olarak görülen deri ceketlerin halk tarafından da kullanılma isteğiyle karşılanmış olması, üretimini yapan firmaları harekete geçirecek benzer ceketlerin hızla sokaklarda kullanılır hale gelmesine sebep olmuştur.

Norton, Triumph, Vincent gibi efsaneleşmiş motor yapımcıları, 20 yüzyılın başlarında görülmektedir. Motorlu taşıtların ortaya çıkması trafiğin karışmasına sebep olmuş, sonrasında iki tekerlekli motorlar üretilmeye başlamıştır. Motosiklet ilk üretildiğinde kullanan kişilerin üstlerinde takım elbise bulunmaktadır. Daha sonraları rüzgâr ve soğuktan korunma amaçlı olarak deri ceket kullanmışlardır. Kullanılan bu ilk deri ceketler de kahverengi olup at derisinden üretilmiştir. Beli kemerli ve uzun paltolar şeklinde tasarlanmış olan bu ürünler uzun eldivenlerle birlikte kullanılmıştır. Zamanla motor kullanıcılarının sayısında artış olması, yeni bir sektörün doğmasını sağlayarak motor malzemeleri, aksesuarları ve motor kullananlara özel deri giysiler satışı yapan işyerleri Amerika’nın farklı şehirlerinde açılmaya başlamıştır.

Resim 8: 1892 yılında Madrid’de açılan “Loewe” mağazası³⁹

İlerleyen zamanlarda motor kullanan kişilerin, binici deri pantolonları, botları ve arkasında şahin resmi bulunan deri ceketleri, asilik ve isyankârlık sembolü olmuştur. Motorcu çetelerin artması Temmuz 1947’ yılında bazı Amerikan vatandaşlar tarafından protesto edilerek deri giysileri “motorcu çetelerin üniformaları” olduğu düşünülmüş ve bunların kullanılmaması yönünde karar almışlardır. Uzun bir süre kot pantolon ve deri ceketler gözden düşürülmüş olmasına rağmen, arkasından değişen moda anlayışları sayesinde tekrar popülerliğini korumuştur.

Giysiden sonra motor kullanıcıları tarafından kullanılan önemli bir aksesuar da başlıklardır. 1950’li yıllar sonrasında Harley Davidson ve Buco firmalarının öncülüğünü yapmış olduğu başı koruyan sert materyallerden yapılmış olan başlıklar üretilmiştir. Bunlar firma kataloglarında yerlerini almışlardır.

³⁹ Anne-Laure Quilleriet, The Leather Book, Assouline Publishing, USA, 2004, s.126,127

1970'li yıllarda cinsiyet ayrımını ve cinsiyetin giysilerle ayrıştırılması düşüncesini redderek, karşı koyuş biçimi olarak adlandırabileceğimiz punk akımı ortaya çıkmıştır. Dawid Bowie sahne kostümlerinde ve medya karşısında metal çivilerle süslenmiş siyah deri mont, yırtık blue jean ve çeşitli sloganlar içeren t-shirtler giymiş ve bu konuda öncülük edenlerin başında gelmiştir. Yine sıra dışı renkli peruklarla birlikte yaptığı yüz makyajıyla çok konuşulmuş ve kısa sürede bu akımın yayılmasında etkili olmuştur.

Sinemalarda ve sahnelerdeki ünlü isimlerin sürekli deri giysi kullanmaları, deri ürünlerinin popülerliğinin artmasındaki önemli sebeplerdendir. Göz önündeki kişiler tarafından kullanılmakta olan deri giysiler halk ve genç nesil tarafından özenilerek onlar gibi görünme amacı ile satın alınmış ve satışların artmasına sebep olmuştur.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi deri giyim ürünleri çağlar boyunca insanların vazgeçemediği bir ürün olmuştur. Günümüzde de deri giyimi çeşitli süs ve aksesuarlarla desteklenerek insanların beğenisine sunulmaktadır. Giysilik deriler; koyun, kuzu, oğlak, egzotik deriler (yılan, timsah), kürk hayvanları (tavşan, tilki, sincap, rakun, vizon) gibi hayvanların derilerinden üretilmekte olup, arz ve talebe göre sınır tanımayan görsellikte uygulamalar yapılarak işlenmeye devam etmektedir.

2. BİTİM İŞLEMLERİNİN GENEL TANIMI VE AMACI

Yaş (alt kat) işlemlerinin bitirilerek, görsel özelliklerinin iyileştirilmesi için yapılan müdahalelerin tamamına “finisaj” denir. Deri finansajı, deri üretim sürecinin son aşaması olup bitim işlemleri olarak da adlandırılır.

Finisaj; Fransızcadan dilimize giren bir kelime olup ve kelime kökeni olarak terbiye anlamına gelmektedir. Finisaj' ın bugün kazandığı anlam ise deri işleminin son aşaması olan bitim işlemidir. Derinin bir anlamda makyaj işlemidir. Bitim işlemi görmemiş bir deri tam olarak mamul hale gelmemiştir. Yaş işleme aşamaları yapılmamış olan, ham adı verilen deriler mamul deriye dönüşmesi amacıyla çeşitli işlemlerden geçmektedir. Bu işlemler öncelikle derinin hazırlanması aşamasıyla başlar, Tabaklama (sepileme) işlemiyle deriye elastikiyet, dayanıklılık, kokuşmama ve su geçirmezlik gibi karakteristik özellikler kazandırılarak devam eder ve son olarak bitim işlemiyle son bulur.

Bitim işlemlerinde boyarmaddeler olan pigmentler, polimer emülsiyonları veya protein içeren binderler, vakslar, vb. deri yüzeyinde film oluşturarak son rengi, görünüme ve haslığa ulaştırılma amaçlı birçok kimyasal işlemler uygulanmaktadır. Yüzeyi bozuk olan derilerde hataları kapatmak için yoğun kimyasal karışımları ile roll-coat makineleri tercih edilir iken napa gibi derinin doğal cilt görünümünün kaybedilmesinin istenmediği bitim işlemlerinde; pistole makinelerinde spreylenerek ince katlar halinde atılmaktadır. Bitim işlemleri esnasında katların birbirine yapışmaması için sıcaklık ve basıncın etkisi ile ütü pres, roto pres makinesinden yararlanılmaktadır. Bitim işlemi öncesinde derinin bitim işlemine uygun hale getirilmesi için; zımpara, toz alma, gergi kurutma, vakum kurutma, tavlama, pat pat gibi çeşitli makinelerden yararlanılmaktadır.

Bitim işlemleri ile deri görünümleri kısmen veya tamamen değiştirilebilmektedir. Deri durumu beraberinde bitim işlemlerinin kalitesini de belirlemektedir. Bitim işlemi, talebe ve derinin durumuna göre uygulanmaktadır. Bu uygulamalar sonucunda kullanım özellikleri daha da iyileştirilip farklı görünüm, parlaklık, tutum ve desen elde

edilmektedir. Bütün bu işlemlerin sonucunda deri kullanım özellikleri açısından artırılmış olup daha dayanıklı hale gelmektedir⁴⁰.

Bitim işlemleri; deriyi kullanılabilir ve nihai mamul üretimine uygun hale getirme amacı taşımaktadır. Yaş işlentisi yapılan deri; kullanılabilme özelliği kazanmış demektir. Kullanılma özelliği kazanmış deriyi daha kaliteli hale getirebilmek için çeşitli işlemler uygulanır. Birçok farklı özelliğe sahip kimyasal ve fiziksel işlemler ile derinin yüzeyinde büyük ölçüde veya tamamen değişiklik yapılabilir. Bu deriye farklı görsel ve kimyasal özellik kazandırmanın yanında dış etkenlere karşı dayanıklı hale getirmeyi de sağlamaktadır. Çünkü deri bir ham maddedir ve ham derinin ürün haline gelinceye kadar geçirdiği süreçte birçok farklı özellik kimyasal veya fiziksel yollar ile deriye kazandırılır. Bitim işlemleri, çeşitli araçlarla deri yüzeyine uygulanır. Bu işlemlerle deri yüzeyini tamamen veya kısmen değiştirmek mümkündür. Örneğin; Bitim işlemleriyle deriye farklı renk tonları, parlaklık, desen, kabartma, mumsu yüzey ve renk homojenliği gibi özellikler kazandırılabilir. Bu işlemlerin kimyasal bazlı uygulamaları için pistole makineleri ve basınçlı el tabancaları kullanılır. Bu işlemler teknolojik işlemler ve el işçiliği ile şekil kazanır.

Bitim işlemleri yüzeyi görsel olarak iyileştirmenin yanında derinin üzerindeki hataları kapatıcı bir teknik olarak da görülebilir. Bitim işlemi yapılmış deri yüzeyi daha az ıslanır, daha az su geçirir ve daha kolay temizlenir. Deri yüzeyinde yapılan asorti işlemi ile renk farklılığı ve şekil bozukluğu gösteren deri yüzeyleri birbirinden ayrılır ve bu yüzeyleri aynı renk tonları ile birbirine yaklaştırmak için tekrar bitim işlemi uygulanır. Homojen renk dağılımı, renk uyumu ve sırça hataları kapatmak için de yine bitim işlemi uygulanmaktadır.

Bitim işlemleri sırasında en büyük hatalardan biri deriye uygulanan işlemlerin deride kalınlık yaparak, derinin tabii tutum özelliğini yitirmemesidir. Deri yüzeyi üzerinde su geçirmez özelliğini taşımalıdır çünkü lif yapısı sebebiyle fazla miktarda su almaya yatkındır ve ürün haline gelene kadar yüzeyinde oluşabilecek her türlü olumsuzlukla karşılaşılacağı düşünülerek bitim işlemleri yapılmalıdır. Örneğin; deri yüzeyi herhangi bir kesim işleminde, katlanma ve dikim sırasında zarar görmemelidir.

⁴⁰ AÇIKEL, S. M. (2017). Deri Teknolojisi. Karaelmas İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, 27-36.

Bitim işlemleri; deri yüzeyine uygulanan bağlayıcının dışarıdan gelecek herhangi bir başka bağlayıcı ile etkileşime girmesini engelleyecek şekilde yapılmalıdır. Organik çözücülere karşı dayanıklı olmalıdır. Örneğin; Ürün haline gelen derinin maruz kaldığı kuru temizleme ilaçları, boya incelticiler, deterjan, parfüm ve aseton gibi organik çözücülere uygun olarak bitim işlemi yapılmalıdır.

Bitim işlemlerinin deri yüzeyine kazandırdığı özellikler ile tutumun derinin kullanılacağı alana göre ayarlanabilmesi gerekmektedir. Ter haslığı, sürtünme ve aşınmaya karşı dayanıklılık, sıcaklığa maruz kalınması durumunda derinin şeklinin bozulmaması, uygulanan baskı özelliğini koruyabilmesi ve baskı alabilir duruma getirilmesi, görünümde istenen renk ve parlaklığın uygulanabilir olması, maruz kalınan kimyasallara (deterjan, parfüm) karşı dayanıklılık göstermesi derinin bitimi sonucunda beklenen özelliklerindedir. Ayrıca derinin görünümünde ve hataları konusunda iyi bir kapatıcı olması unsuru da deri bitiminde beklenen önemli sonuçlardandır.

2.1. Bitim İşlemlerinin Türleri

Bitim işlemleri sonrasında hazırlanan deriler, yapılacak olan deri ürünlerinin malzeme ihtiyacını karşılamaktadır. Bitim işlemleri tamamlanmış derilerde ayakkabı, saraciye, giysi gibi çeşitli mamuller oluşturulmaktadır. Deri hangi alanda kullanılmak için üretildiyse, o alana göre derinin yapısal özellikleri iyileştirilmektedir. Kullanım amaçlarına göre derilerden farklı özellikler beklenmektedir. Bu özellikler bitim işlemleriyle deriye kazandırılır. Bitim işlemi ile deriye renkli ve güzel bir görünüm verilmelidir. Bu aşamada yüzeye uygulanan kimyasal tabaka deriye sağlam bağlanmış olmalı ve deri yüzeyinde süreklilik göstermelidir. Deri yüzeyinde uygulanan her kat eşit görünmeli, deri yüzeyinde hızlı kuruyarak ara işlemler esnasında ve istifleme sırasında birbirlerine yapışmamalıdır. Uygulanan her kat birbirleriyle uyum içinde olmalıdır. Derilerin bükülme ve esneme durumu olduğunda asla kırılma yapmamalı, derilerin doğal görünümü bozulmamalıdır. Yapıştırıcı maddelere ve organik çözücülere karşı dirençli olmalıdır. Renk değişimi ve sertleşmeler yaşanmamalıdır. Derinin hava ile birlikte su buharı geçirgenliği yeterli olmalı, sıcak ve rutubet söz konusu olduğunda yüzey genişlemeleri geri dönüşlü olmalıdır. Kalıcı şekil lerde değişiklikler meydana gelmemelidir. Geliştirilmiş bir bitim şekli ile ulaşılan kalite

seviyesinin devam edebilmesi için, alt işleme basamaklarından bitim işlemleri aşamasına gelineen süreç arasında sorumlu ve sıkı bir iş birliği kurulması gerekmektedir.

Bitim işlemlerinde sırcalı olup işlenecek ya da zımpara yapılacak deriler de az veya çok pigment kullanılacak deriler, açık ve koyu renge boyanacak deriler olarak gruplandırılması ile başlamaktadır. Bitim işlemlerine hazır derilerin tasnifinde, alt işleme biçimlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Uygulanan kireçlik, sepileme, son sepi ve yağlama işlemlerinin lif yapısını nasıl etkilediği, yüzeyin su itici, aşırı yağlanmış ya da aşırı derecede su emici olup olmadığı belirlenmelidir. Krom sepi ile yağlamanın biçimine göre deri yüzeyinin emiciliği farklılık göstermektedir. Deri yüzeyi fazla yağlanmışsa bitim tabakasının deriye bağlanması zorlaşır ve yüzeyin temizlenmesi gerekir. Derinin hidrofilyk/ hidrofob özellikleri dengeli olmalıdır. Yani derinin ıslatılması zor olmamalı aynı zamanda deri fazla su emmemelidir.

Bitim katlarının uygulanması esnasında temel prensip olarak alt kat yumuşak ve esnek olması gerekirken, diğer katlar gittikçe sertleşerek daha dayanıklı hale gelmelidir. Bu aşamada bütün katlar tamamen uygulanmayabilir. Kat uygulamaları için bitim işlemlerinden önce derinin yüzeyi incelenmelidir. Deri yüzeyi iyi görünümlü ve hatasız olduğunda, bitim katlarının oranı o kadar azaltılır. Apre katı veya apre kat yerine geçecek olan tabaka her zaman uygulanmaktadır.

Astar katı (dolgu katı); yumuşak ve esnek olmalıdır. Deri yüzeyine yumuşak ve ince film etkisi vermelidir. Ancak zımparalanmış veya yarma derilerde dolgu katı daha kalın ve deri yüzeyini dolduracak şekilde olmalıdır. Astar katı atılarak yüzeye atılacak sonraki bitimin yüzeye bağlanması, hem de boyanın yüzeyde homojen olarak dağılımı sağlanır.

Boya katı (pigment katı); sert ve daha dayanıklı olmalıdır. Homojen bir yüzey kazandırılan deri yüzeyi; boya katı ile renklendirilir, sürtünme dayanımını artırır ve dış etkenlere karşı deriyi dayanıklı hale getirir. Boya katı, astar (dolgu) katından daha sert bir görünüm oluşturarak alt katmandaki astar katını örter.

Apré katı (üst kat); her zaman uygulanmak zorundadır. Apré katı ile deri yüzeyine son görünüm kazandırılır. Deri yüzeyindeki parlaklık, matlık, düzgünlük, tutum, suya ve sürtünmeye karşı dayanıklılık ve diğer dış etkilere karşı dayanıklılık bu tabaka tarafından belirlenir. Apré ile ütüyeye, yapıştırıcılara, temizleme ve bakım maddeleri gibi işlemlere önemli ölçüde dayanıklılık kazandırılır. Apré katı son aşamada uygulanan en ince bitim tabakasıdır. Dış mekanik etkilere karşı bu tabaka sert ve sürtünme haslığı iyi olmalıdır. Apré tabakasının ince oluşu ile toplam bitim tabakasının elastikiyeti muhafaza edilmiş olmaktadır. Apré; kalın termoplastik tabaka yüzeyine uygulandığında bitim işleminin sürtünme haslığı ve kazınma mukavemeti yetersiz kalır. Çünkü termoplastik tabaka sürtünme etkisi ile çok yumuşar ve apré filmi yırtılır. Boya tabakası fazla su almaya yatkın ise bitim işleminin yağ sürtünme haslığı azalmaktadır. Apré katı daha önceki kata iyi bağlanmaz ise sürtünmeye ve bükülmeye (fleksometre) karşı dayanımı azalmaktadır. Çünkü ince apré tabakası tek başına dış etkilere karşı yeterli dayanımı sağlamaz. Apré tabakasında yeterince madde kullanılmazsa (sprey şeklinde uygulama) bu kattan beklenen fiziksel özellikler sağlanamaz⁴¹.

Bitim işlemlerinde kullanılan maddeler kimyasal bileşimi olduğu kadar uygulandıkları deri yüzeylerine bağlı olarak da değişkenlik göstermektedirler. Belli bir deri cinsi için hazırlanan reçete başka bir deri cinsi için uygun olmayabilir. Derinin kullanım yerine ve amacına göre deriye kazandırılacak özellikler ince tabakalar halinde deri yüzeyine uygulanır. Bitim işlemlerinde kullanılan maddelerin değişiklik gösteren kimyasal ve fiziksel yapılarından dolayı birçok bitim işlemi uygulaması meydana gelmektedir. Bitim işlemlerinin yapısı derinin yüzey özellikleri ve üretilecek deri cinsine göre belirlenmektedir.

Bitim işlemlerinin türleri; deri üzerinde uygulanan kimyasal işlemlerin sınıflandırılması sonucunda kullanılan bağlayıcı maddelere göre, bitim tekniğine göre ve derinin görünümüne göre olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır.

---

⁴¹ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S. 477

2.1.1. Bağlayıcı Maddelere Göre Gruplandırma

Kazein: Bağlayıcı madde olarak kazein kullanılan bitim işlemlerinde, deri yüzeyinde natürel bir parlaklık elde edilir. Daha çok oğlak, keçi ve dana derilerine uygulanmakta olan kazein, perdahlama yöntemi ya da pistole yardımıyla deriye uygulanmaktadır. Yüzlük derilerde ise ütü işlemi aşamasında yüzeye uygulanmaktadır.

Binder: Yarma derilerde kalın bir termoplastik dolgu katı üzerine fantezi baskı deseni uygularken, zımparalanan sığır derilerine rugan görünümü vermek için uygulanan bitim işlemlerinde termoplastik binder kullanılmaktadır.

Nitro Selüloz (Kolodyum): Sırçalı deri üretiminde, deri yüzeyinde ince bir tabaka meydana getiren "nitroselüloz" önem kazanmaktadır⁴². Deri yüzeyinin sürtünme ve aşınmaya karşı mukavemetini arttırmak için yapılmaktadır. Pistole ile ince tabakalar halinde deriye uygulandığı takdirde deri yüzeyinde esnek bir film oluşturur. Genel olarak büyükbaş derilerde kullanılır.

Poliüretan: Sentetik polimerlerle deri üzerinde ısı yardımıyla düzgün film oluşturmak amacıyla uygulanmaktadır. Seçilen maddeler ve oranları ve reaksiyon şekline göre farklı sertlik, esneklik, sürtünme ve bükülme özelliklerinin oluşumu poliüretan bileşiklerden elde edilmektedir. Poliüretanların filmleri çok değişik özelliklere sahip olduğu için çok yönlü kullanıma imkân vermektedir.

Rugan: Sert, örtücü ve daha parlak bitim işlemi ile sonlandırılmak istenen derilerde bağlayıcı olarak kullanılmaktadır. Kazein kullanımı sonucu elde edilen natürel görünüm ruganda yoktur. Soğuk cila işlemi ile üretilmektedir.

⁴² TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S.488

2.1.2. Bitim Tekniğine Göre Gruplandırma

2.1.2.1. Perdah Tekniği

Deri yüzeyinde sürtme hareketiyle basınç uygulanarak düzgünleştirilip parlatılması esasına dayanan işlem perdah makinesi ile yapılmaktadır. Deriye uygulanan sürtme hareketi sonrasında ısı meydana çıktığı için termoplastik olmayan bağlayıcılar bu bitim işlemi için uygundur. Termoplastikler, ısı ve basınç etkisiyle değiştirilip deforme olduklarından perdah kullanımı için uygun değildir. Perdahlama tekniği bağlayıcı madde olarak kazein kullanılan bitim işlemlerinde önem kazanmıştır. Kazein ince bir tabaka teşkil edecek şekilde uygulanmaktadır. Deri sırça yapısı bakımından sıkı bir yapıya sahip olmalıdır. Bu teknik genellikle oğlak, keçi ve dana derileri için kullanılmaktadır. Sürüngen hayvan derileri, kemerlik deri için perdah yapılmaktadır. Sürtme ve basınçla yüzey düzlenerek basılmış bir görünüm alması sağlanmaktadır. Aynı zamanda sırça tabakasındaki lif yapısı daha da sıkılaşmaktadır. Düzgünleşmekte olan yüzey parlak görünmektedir⁴³. Bu teknik, parlak renklere sahip canlı anilin kullanılarak üretilen derilerde ideal şartlara sahiptir. Sırça ve et tarafındaki deri hataları çok bariz hâle gelmektedir. Sürüngen hayvanların derilerinin desenleri bu teknik ile daha da belirginleşmektedir.

Resim 9: Roto-pres makinesi deri' ye iki düz silindir arasında basınç ile sürtünme olayının uygulandığı, derinin düzgünleştirilmesi ve ütülenmesi ve parlatılması esasına dayalı olan makinedir⁴⁴.

⁴³ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S. 493

⁴⁴ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Roto-Pres Makinesi (İstanbul:2019)

Resim 10: Roto-pres makinesinden geçişi öncesinde ve sonrasında derinin görünümü⁴⁵

2.1.2.2. Ütü (Plaka) Tekniği

Deriye ısı ve basınç işlemi uygulaması sonucunda saydam bir yüzey elde edilmesi amaçlanır. Perdah tekniğinin aksine basınç büyük bir yüzeye dağıtılmaktadır. Deri yüzeyinde daha az saydam görünüm söz konusudur. Sırça kısmı daha az belirginleşir, parlaklık azalır, homojenlik artar. Ütü tekniğinde termoplastik bağlayıcı kullanılmalıdır. Isı ve basınç etkisi ile termoplastik binder yumuşayarak basınç yönünde şekil alır. Bu suretle eşit, düzgün ve parlak bir yüzey meydana gelmektedir. Ütüleme işlemi presle ya da silindir şeklindeki ütü makinesiyle (roto-pres) yapılmaktadır. Presle ütülemede deri roto prese göre daha uzun süre basınç ve sıcaklığa maruz kalmaktadır. Presle ütülemede parlatılmış olan düz ya da desenli plaka kullanılmaktadır. Düz plaka yerine desenli plaka kullanılarak deri yüzeyinde desen meydana getirilmektedir⁴⁶.

⁴⁵ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Roto-Pres Makinesi (İstanbul:2019)

⁴⁶ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S. 493

Resim 11: Deri'ye iki düz plaka arasında basınç ile sürtünme olayının uygulandığı derinin düzleştirilmesi ve ütülenmesi esasına dayalı olan makinedir⁴⁷.

2.1.2.3. Perdah-Ütü Tekniği

Bu birleşim büyük ebatlara sahip olan dana ve sığır derilerinde uygulanmaktadır. Deriye termoplastik olmayan binder ile dolgu katı uygulanarak perdah yapılmaktadır. Termoplastik binder içeren boya katı arkasından apre katı ve daha sonra ütü yapılmaktadır. Bu metotta, sadece perdah tekniğine göre damarların görünümü daha az belirgindir ve bitim uygulamalarında eteklerde meydana gelen grilik görünümü azalmış olur⁴⁸.

2.1.2.4. Kadife veya Fırça Tekniği

Bu uygulamalarda bitim için hazırlanan flote yumuşak bir fırça ya da kadife ile deri yüzeyine sürtülerek yedirilir. Eşit bir dağılım ile deriye sıkı bağlanmış bir film elde edilir. Uygulanan bu teknikte karışım, yüzeye fiziksel yöntemlerle uygulandığından deriye daha iyi nüfuz etmekte ve cilt bozukluklarını daha kolay kapatmaktadır. Fazla miktarlarda kullanılan maddeler kalın bir bitim tabakası oluşturulabilmektedir. Yarma derilerde sert fırçalar kullanılırken, dana ve keçi derilerindeki dolgu katı uygulamalarında yumuşak fırça, zımparalanmış sığır derilerinde ise kadife

⁴⁷ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Ayna Pres Makinesi (İstanbul:2019)

⁴⁸ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S. 496

kullanılmaktadır. Bu çalışma şeklinde, el işçiliği fazla olduğundan genellikle makine tercih edilerek çalışılmaktadır⁴⁹.

2.1.2.5.Tabanca (Pistole) Tekniği

Bitim işlemlerinin bu tekniğinde hazırlanan çözelti basınçla küçük deliklerden geçirilip, deri yüzeyine püskürtülerek uygulanmaktadır. Yüzeyde eşit dağılım sağlanmaktadır. Kullanılan madde miktarı istenilen şekle göre ayarlanabilmektedir. Çok adetli derilerde pistole makineleri, hareket şekli dairesel olacak şekilde deri yüzeyine uygulanmaktadır. Havalı, havasız ve yüksek hacim düşük basınçlı pistoleler kullanılmaktadır. Pistole uygulaması yapılırken aynı zamanda kurutma da kontrollü olarak gerçekleştirilmektedir. Pistole makinesinde boyanacak deriler tavandaki pistolelere paralel olacak şekilde makineye dizilmektedir. Alt zeminde hareket eden tellere dizilen deriler makinede ilerlemektedir. Bu sırada hareket eden pistole tabancaları hazırlanan karışımı paralel şekilde hareket eden deri yüzeyine püskürterek derinin boyanmasını sağlamaktadır. Yüzeyi boyanan deri aynı paralellikte hareket eden teller yardımı ile makinenin kurutma sistemi içinde hareket etmeye devam etmektedir. Kurutma sistemi içindeki ısıtıcıların yardımı ile hareket eden derilerin makineden çıkana kadar kuruması sağlanmaktadır. Pistole makinesine giren deri böylece boyanmış ve kurumuş olarak makineden alınmaktadır.

---

⁴⁹ TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi. İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık. S. 496

Resim 12: Pistole makinesine derinin yerleştirilme, boyanma ve kuruma aşaması⁵⁰.

Deri yüzeyinde deneme yapılacaksa veya az adetli deriler boyanacaksa, el pistolesi ile kullanılmaktadır. Bitim için hazırlanan flote el tabancası kullanılarak hareket etmeyen, sabitlenmiş deri yüzeyine uygulanmaktadır. Bu uygulamada deriler üzerinde çizgi izleri meydana gelmez. Boyanan deri yüzeyi kurutmak için yüzeye sanayide kullanılan el tipi kurutma yöntemleri uygulanmaktadır.

Resim 13: El pistolesi (tabancası)⁵¹

Havalı pistole: Bitim için hazırlanan karışımı etrafından basınçlı hava geçen bir memeden emilerek pülverize (küçük parçacık) edilerek ve bu hava tarafından

⁵⁰ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Pistole Makinesi (İstanbul:2019)

⁵¹ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. El Pistolesi (İstanbul:2019)

taşınarak yüzeye uygulanmaktadır. Hava basıncı ve yaklaşık 30-50 cm mesafeden püskürtme ile yapılmaktadır.

Havasız pistole: Karışım yüksek basınçla özel bir pülverizasyon memesine verilmekte ve basınç yardımıyla pülverize olarak yüzeye taşınmaktadır. Bu sistemde daha az kayıp yaşanmaktadır. Otomatik pistole olarak adlandırılan seri ve kurutma fırınlarında bu tür tabancalar kullanılmaktadır.

2.1.2.6. Silindir Boyama (Roll-Coat) Tekniği

Roll- Coat makinesi bitim işleminin deri yüzeyine daha homojen, hata oranı daha az ve daha kısa zamanda yapılmasını sağlayan, verimi yüksek önemli bir makinedir. Günümüzde en gelişmiş ve en ekonomik kaplama metodu olarak kullanılmaktadır. Üç adet silindirik rulosu olan ve rulolarının gözenek büyüklüğü farklı olan bu makine, hidrolik sistemle çalışmaktadır. Kullanım durumuna göre hangi rulo kullanılacaksa yanlarda bulunan yatağa ruloların ayağı yerleştirilerek kullanıma hazır hale getirilir.

Resim 14: Roll-coat makinesi ile yapılan transfer baskılar⁵²

⁵² Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Roll-Coat makinesi (İstanbul:2019)

Çok düzgün ve kusursuz bir cilt deseni elde etmek için derinin bütün alanı üzerinde eşit bir kalınlığa sahip olması gerekmektedir. Çoğunlukla yarma derilerde kullanılan bir yöntemdir. Taban katlarının uygulamasında ve moda efektlerini elde etmek kullanılır.

2.1.2.7. Dökme (Perde) Tekniği

Bu teknik deri aralarındaki açıklık bulunarak itici ve çekici bant üzerinde yatay hareket eden hazneden flotenin perde şeklinde akmasının sağlanmasıyla şeklinde yapılmaktadır. Deri bant üzerinde yatay hareket etmekte olan flote böylelikle deri yüzeyine aktarılmış olmaktadır. Bu teknik, aynı zamanda yüzeye fazla miktarda madde uygulaması yapılmak istenen durumlar içinde uygundur.

2.1.2.8. Baskı Tekniği

Deri yapısal özelliklerinin durumuna göre basınç uygulayarak geçirilmekte olan farklı dokulardaki baskı silindirlerini kullanarak, çeşitli tekniklerle değişik desenler oluşturulabilmektedir. Baskılar deri yüzeyinde bulunan kötü görüntüyü kapatmak, görsel anlamda yenilik yaratmak ve moda uygun olmak gibi kazanımları elde etmek amacıyla yapılmaktadır. Deri nakilini gerçekleştiren bant aracılığıyla, üst kısmı boya baskı silindiri, alt kısmı çekici ve pres silindiri olan baskı makinesinden geçirilerek boya baskı silindirindeki desenin deri yüzeyi üzerine aktarılması sağlanmaktadır.

Resim 15: Roll-coat makinesinde düz silindirden geçirilerek oluşturulan baskı⁵³

Baskı yapan desen silindirlerinin maliyetli olması, baskı yapılmış derinin doğal görünümünü kaybetmesi ve giysilikte kullanılan yumuşak ya da esnek derilerin baskıya elverişli olmamasından dolayı giysilik derilerde daha az tercih edilmektedir.

Resim 16: Plaka ile yapılan sıcak baskı sonrasında talebe göre deri tıraş makinesinden geçirilerek deriye daha doğal bir görünüm veriliyor⁵⁴.

Desenin daha belirgin olması ve derinin mukavemetini kaybetmemesi için bu metot daha çok ayakkabılık ve saraciyelik derilerde kullanılmaktadır.

⁵³ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Roll-Coat makinesi (İstanbul:2019)

⁵⁴ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Tıraş makinesi (İstanbul:2019)

Baskı tekniği ile yüzeyde renk, desen, boyut ve diğer görsel etkileri kazandırmak mümkündür. En çok kullanılan baskı teknikleri; Plaka baskılar, kâğıt baskılar, lazerli baskılar, serigrafi yöntemi ile uygulanan baskılar ve farklı baskıların aynı yüzeyde uygulanmasıdır. Bu baskı çeşitleri kendi aralarında birçok alt kola ayrılmaktadır. Bu alt başlıklar firmalara göre değişiklik göstermektedir.

Plaka Baskılar: Genellikle bozuk derileri değerlendirmek veya yüzeydeki kusurları örtmek için kullanılan bir baskı çeşididir. Plaka baskı için deri yüzeyinin hazır hale getirilmesi gerekmektedir. Derinin yüzeyine 1 kat su geçirmez uygulanır. Su geçirmez özelliği kazandırılan deriye bir sonraki aşamada 4 kat silki karışımı uygulanır. Bu karışım cilt oluşturulacak her yüzeye uygulanmaktadır. Silki atılan deri yüzeyine isteğe bağlı olarak mat veya parlak cila (hidrolak) uygulanır. Ciladan sonra deriye plaka baskı yapılarak işlem bitirilir.

Resim 17: Hidrolik pres makinesinde sıcak plaka ile yapılan baskı uygulamalarında çantalık ve ayakcabılık deriler için daha yüksek basınçlı makinalar kullanılmaktadır⁵⁵.

İsteğe göre plaka baskıdan sonra boyut alan yüzeye sedef ve rugan ile farklı görsel etkiler de kazandırılabilir. Bu işlem roll-coat da belli bir sıcaklık ile uygulanmaktadır. Plaka baskı uygulanan deri yüzeye istenildiği takdirde başka baskı uygulamaları da yapılabilir. Bu baskı çeşitleri mekanik işlemler veya elle müdahalelerle yüzeye kolayca uygulanabilir. Örneğin, plaka baskı yapılan yüzeye kâğıt baskı, silindir, serigrafi baskı ve dijital baskı yapılabilir.

⁵⁵ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş Hidrolik Pres Makinesi (İstanbul:2019)

Resim 18: Hidrolik pres makinelerinde sıcak baskı yöntemiyle kullanılan farklı dokulu plakalar⁵⁶

Ütü ve plaka baskı için kullanılan makineler, basınç ve ısı sistemine dayalıdır. Uygulama şekli; deri zemine yayılır, kullanılan deriye uygun olan bir sıcaklık ve basınç ile sıkıştırılarak derinin yüzeyi düz plaka ile ütülenir veya baskılı plaka ile desen uygulaması yapılır.

Resim 19: Hidrolik pres makinesinde sıcak plaka ile yapılan baskı uygulaması⁵⁷

Kâğıt Baskılar; süet yüzey üzerine hidrolik pres makinelerinde uygulanmaktadır. Deri yüzeyine ilk olarak 1 kat bağlayıcı (RE 2350) kat uygulanır ve böylece deri yüzeyi

⁵⁶ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019)

⁵⁷ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Hidrolik Pres makinesi (İstanbul:2019)

kâğıt baskıya uygun hale getirilir. Uygun hale getirilen deri sıcak silindirde; kâğıt üstte deri altta kalacak şekilde makineye yerleştirilir. Rulolar arasından belli bir ısı ile geçen kâğıt, derinin yüzeyine yapışarak makineden çıkmaktadır. Makineden çıkan deri etek kısımlarından sıyrılarak hızlı bir şekilde kâğıttan çekilerek ayrılması sağlanır. Kâğıttan ayrılan deriye desen transfer olmuştur. Fakat pres makinelerinde yüzeye farklı işlemler uygulanmaya devam edilebilir. Örneğin; üzerinde hem kâğıt hem de plaka deseni uygulanabilir. Bu işlem, plakanın altına yerleştirilen kâğıdın derinin yüzeyine belli bir sıcaklık ve basınçla uygulanması şeklinde sağlanabilir. Kullanılan transfer işleminden sonra, üzerine uygulama yapılan deri soğumaya bırakılır. Bunun yanı sıra uygulanan teknikler arttırılabilir. Ancak bunu dezavantajları da olabilir. Nitekim çok fazla tekniğe maruz kalan derinin deri özelliğini kaybetmemesi, sertleşmemesi ve görsel anlamda bizi rahatsız etmemesi gerekmektedir.

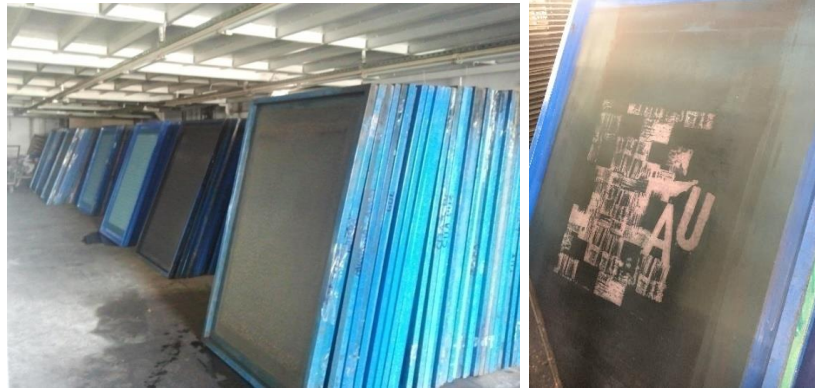

Resim 20: Kâğıt transfer makinesinde uygulama aşaması⁵⁸

⁵⁸ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Kâğıt Transfer Makinesi (İstanbul:2019)

Resim 23: Serigraf baskı için hazırlanmış ipek çerçeveler⁶¹

Derinin üzerine, daha önce hazırlanan renklendirilmiş veya şeffaf kimyasal karışım dökülerek 4 veya 5 el ragle çekilmektedir. Çekilen ragle ile desen derinin yüzeyine transfer edilmektedir.

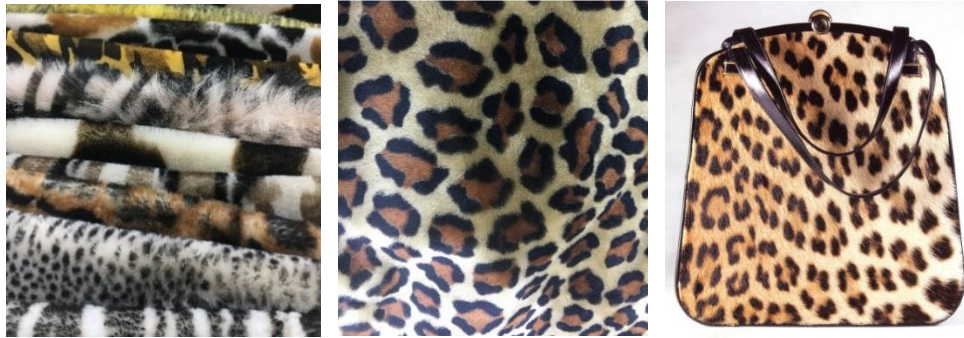

Resim 24: Serigraf baskı uygulaması⁶²

Serigraf baskı uygulaması yapıldıktan sonra kullanılan derinin, durumuna göre doğal yöntemlerle ya da kurutma bandından geçirilerek daha hızlı bir şekilde kurutulması sağlanmaktadır. Bu yöntemle kürk için kullanılan derilerin tüy yüzeyine de serigrafî yöntemi uygulanarak istenilen desen transferi yapılabilmektedir. Fakat tüy yüzey için farklı kimyasal boyalar kullanılmaktadır.

⁶¹ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. İpek Çerçeve Örneği (İstanbul:2019)

⁶² Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Serigraf Baskı Makinesi (İstanbul:2019)

Resim 25: Kürk yüzeyinde serigraf baskı uygulamaları ve kürk yüzeyinde serigraf baskı uygulamalı çanta⁶³

Makineye yerleştirilen kürk, makineye sabitlenirken daha az sıkılıkta ipek çerçeve yerleştirilmektedir. Çünkü tüyler farklı yönlere yatabilir ve desende bozuk görüntü ortaya çıkabilir. Üzerinde hareket eden raglenin de deriye göre daha az kuvvetle çekilmesi gerekmektedir. Tüy kısmına serigraf baskı yapılan kürkün süet yüzeyinde baskı yapılabilir.

Resim 26: Kürk yüzeyinde serigraf baskı uygulamaları yapılan kürklerin süet yüzeyine de baskı yapılabilir⁶⁴.

⁶³ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019), Gallery Calendar Handbags, Workman Publishing Company, New York, 2006

⁶⁴ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019)

Örneğin; süet yüzeye plaka efekti vermek için cilt üzerine kimyasal karışım (silki) uygulanır. Uygulanan kimyasal karışımdan sonra seçilen deseni yüzeye uygulamadan önce mat cila atılır. Daha sonra uygulanması istenen desen plakalardan seçilerek yüzeye uygulanır. Plakadan sonra boyut alan yüzeylere zımpara yapılır. 10 dakika kuru dolap ve tüyüne ütü yapılarak işlem sona erdirilir.

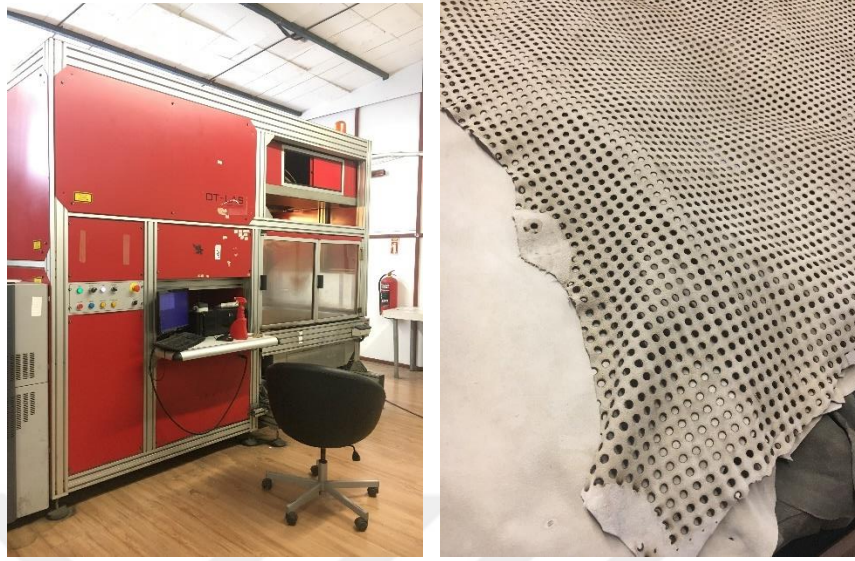

Resim 27: Deri yüzeyine yapılan bitim işlemleri sonrası deri doğal bir görünüm alması için kuru dolaplarda döndürülür⁶⁵.

Lazer Baskılar; lazer makinelerinde mekanik işlemlerle yüzeye uygulanan baskı çeşididir. Lazer baskı, deri yüzeyini boşaltmanın yanı sıra deri yüzeyinde çeşitli desenler oluşturmak içinde kullanılmaktadır. Lazer işleminin uygulandığı yüzeylerde istenilen desenler, yüzeye yakılarak veya kesilip içi boşaltılarak uygulanabilir. Lazer uygulaması yapılan deri üzerinde farklı uygulamalarda yapılabilir. Örneğin; Lazerli deriye laminasyon işlemi, baskı işlemi ve fiziksel işlemlerle uygulanan yüzey süsleme teknikleri de uygulanabilir. Bunlar; birleştirme tekniği, işleme tekniği, dikiş tekniği, aplikasyon tekniği vb.dir.

⁶⁵ Detay Deri San. Tic. Ltd. Şti. Kuru Dolap Makineleri (İstanbul:2019)

Resim 28: Lazer baskı makinesi ve kesilip iç boşaltılarak oluşturulmuş numunesi⁶⁶

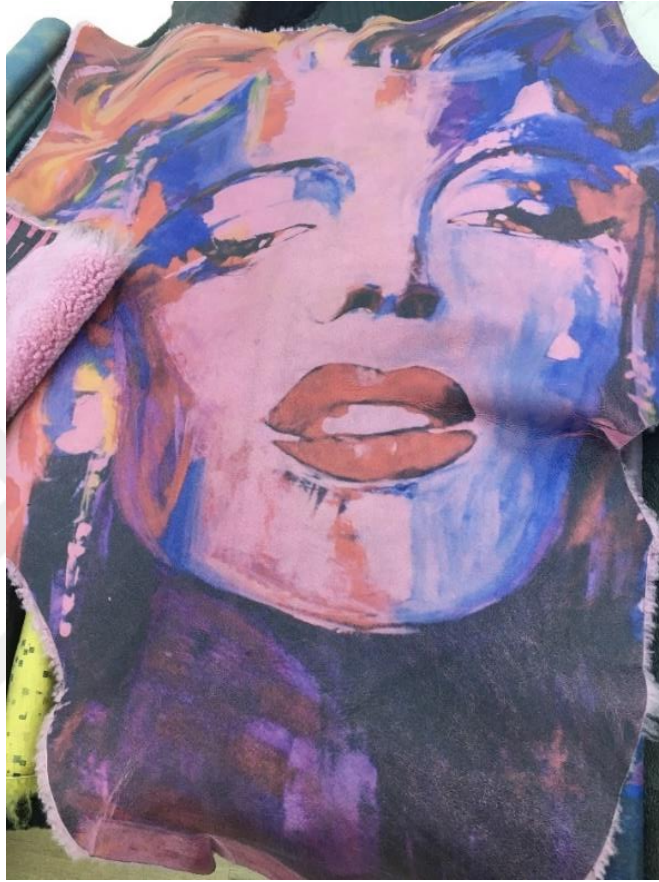
Resim 29: Lazer baskı makinesinde yüzey yakılarak oluşturulmuş desen numunesi⁶⁷

Dijital Baskılar; Türkiye’de deri sektörüne son yıllarda giren, bir diğer desen transfer uygulaması da dijital baskıdır. Bu baskı tarzı, moda sektöründe kendine yer bulmaya çalışmaktadır. Gelişen teknoloji moda sektöründe yenilik arayışlarını

⁶⁶ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019)

⁶⁷ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019)

hızlandırmaktadır. Buna paralel olarak dijital baskıların deri sektörüne girmesi ile baskı kalitesinin artması ve daha hızlı ürün alınması hedeflenmektedir.

Resim 30: Dijital baskı örneği⁶⁸

Resim 31: Dijital ortamda hazırlanan desen özel şeffaf kâğıtlarla deri üzerine roll- coat makinesi ile transfer edilir⁶⁹.

⁶⁸ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019)

⁶⁹ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Dijital Baskı Makineleri (İstanbul:2019)

Resim 32: Dijital ortamda hazırlanan desen, yüzeye sabitlenen deri üzerine transfer edilir⁷⁰.

2.1.2.9. Köpük Kaplama Tekniği

Yarma derilerde geliştirilen özel bir bitim şekli olan polimerizat dispersiyonlar, köpük yapan maddelerle birlikte kullanılarak yüzeye uygulanır. Isınma etkisiyle bozulan maddenin köpük yapması sonucunda deri yüzeyinde poröz bir köpük tabakası meydana getirmektedir ve bu tabaka preslemeyle elde edilen basınç sonucu düzeltilmektedir. Yapılan presleme işlemi ile aynı zaman da desen verilebilir ve farklı görünümler kazandırılabilir. Bu şekilde deri yüzeyinde desen oluşturularak kullanım sağlanmaktadır. Özel polimerizat (reaksiyon verici) kullanılarak esnek ve bükülmeye dayanıklı tabaka elde edilir.

Foli Kaplama Tekniği: Özel amaçlar için deri yüzeyine foli yapıştırılarak uygulanan bir bitim tekniğidir. Poröz veya sıkı yapılı polivinil klorür esaslı foli deri yüzeyine yapıştırılmaktadır. Bu tabaka termoplastik olduğu için ısı ve basınç altında presleme ile desen verilebilmektedir. Bu şekilde deri yüzeyinde harf, rakam, desen, rozet oluşturulur ve deri ürünlerinde aksesuar olarak kullanılır. Kaplama tekniğinde mikro poröz poliüretan foli kullanılarak gelişme sağlanmıştır. Yarma derilere kaplanan bu tabakanın hava ve su buharı geçirgenliği olduğu için daha sıhhidir. Kaplama tekniğinde diğer bir imkân çıkartma (transfer) metodudur. Burada tabaka ters

⁷⁰ Detay Deri San. Tic. Ltd. Şti. Dijital Baskı Makineleri (İstanbul:2019)

uygulama ile hazırlanır. Önce poliüretan veya nitroselüloz apre katı, sonra boyaörtü-veya efekt katı dolgu katı taşıyıcı foli üzerine uygulanır. Bu şekilde hazırlanmış olan foli, polimerizat dispersiyonu ile deri yüzeyine yapıştırılır, ısı ve basınç altında preslenir, taşıyıcı foli uzaklaştırılır, uygulanan tabaka deri yüzeyinde kalır. Foli kaplama kolay ve basit bir uygulama olmasına rağmen, derinin özel şekli nedeniyle folinin 1/3'ü zayi olur ve maliyet artar.

Resim 33: Plaka baskı ile oluşturulmuş desen üzerine yapılan foli kaplama tekniği⁷¹.

Foli kaplamada diğer bir uygulama deri yüzeyinde altın ve gümüş parlaklığında bir görünüm oluşturulmasıdır. Bu renkler elde edilirken alüminyum bronz foli kullanılmaktadır. Bakır bronz kullanımında alınabilen altın parlaklığı istenmeyen bir sonuç olarak zamanla yeşil renge dönmektedir. Kaplama sayesinde elde edilen görünüm polivinil klorür ile deri yüzeyinde oluşturulabilmektedir. Deriye, bağlanmayı sağlamlaştıran bir dolgu katı uygulanırken, bu tabakanın üstünde pigmentle renklendirilerek, yumuşatıcı içeren polivinil klorür tozu ya da pastası sürülür. Bu tabaka özel bölümlerde ısı kullanılarak film hâline getirilmektedir.

⁷¹ Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İstanbul:2019)

2.1.3. Derinin Görünümüne Göre Gruplandırma

Örtücü Bitim İşlemleri

Deri yüzeyinin homojen, kalın bir tabaka ile kaplanması şeklinde uygulanan bir bitim şeklidir. Özellikle yarma deri ve zımparalanmış deride uygulanır. Sığır derilerinde sırça hatalarını gidermek için yüzeysel veya derin zımpara yapılır. Bu işlemle homojen görünüme getirilen deri yüzeyi lifli bir yapıya sahiptir. Zımparalanmış veya yarma derilerin yüzeyi, yüksek oranda anorganik pigment ihtiva eden dispersiyon polimerizatlarla kapatılır. Deri yüzeyi ile bitim tabakasının sağlam bağlanmasını temin etmek için, sırça sabitleştirici bir emprenye (dolgu) yapılır. Bu işlemle deri yüzeyinde lifler arasındaki boşluklar kısmen doldurulur ve derinin emiciliği, daha sonra uygulanan dolgu ve örtü katının kesite işlemeden sıkıca bağlanacağı şekilde azaltılır. Emprenye binderi retikular tabakaya kadar inerek sırça tabakası ile retikular tabakayı birbirine bağlamalıdır. Emprenye uygulaması ile sırça boşluğu ortadan kaldırılır. Üzerine nitroselüloz lak veya emülsiyonu ve poliüretan lak veya dispersiyonu apre olarak uygulanabilir. Deri yüzeyi ütü ile düzeltilebilir veya presleme ile desen basılabilir.

Anilin ile Yapılan Bitim İşlemleri

Anilin ile yapılan bitim işlemleri yüzey kalitesi yüksek derilere uygulanır. Deri yüzeyinin tabii görünümü muhafaza edilir, sırça tanecik yapısı açık ve koyu renk tonları halinde daha belirgin hale gelir. Derinin sırça kısmında ince bir film meydana gelecek şekilde uygulanır. Sırçalı deride saydam boya ve apre katından oluşur. Renk tonu, boya çözültüsüyle veya organik pigmentlerle homojen hale getirilir. Genellikle açık renk taban üzerine, daha koyu bir ton tabanca boyama ile uygulanarak anilin deri için karakteristik olan daha canlı, parlak bir boya efekti oluşturulur.

Anilin ile yapılan bitim işlemlerinde parlak ve canlı görünüm mat bir apre katı ile elde edilemez. Renksiz mat apre katı bulanık bir görünüme, boyalı apre katı ise mat-cansız bir görünüme sebep olmaktadır. Gerekli hallerde sırça sabitleştirici bir dolgu katı uygulanmalıdır. Anilin boya katı; polimerizat, nitroselüloz, poliüretan, kazein

kombinasyonlarından meydana gelmektedir. Yüzeyin düzleştirilmesi ve parlaklık verilmesi için perdah ya da ütü kullanılabilir, ütüleme ile renk tonu daha iyi muhafaza edilirken perdahta renk koyulaşmaktadır. Perdahlama ile daha parlak ve daha canlı anilin efekti alınabilmektedir.

Semi Anilin ile Yapılan Bitim İşlemleri

Semi Anilin, genellikle hafif zımpara ile sırça yapısı düzleştirilen derilerde uygulanmaktadır. Sırça sabitleştirici bir dolgu katı üzerine az veya çok örtücü bir boya katı uygulanmaktadır. Ütü ve pres sonrasında desen, baskı ile yüzeye uygulanarak homojen görümlü bir hale getirilir. Renksiz veya renklendirilmiş apre katı tatbik edilir. Anilin ile yapılan bitim işlemlerinde olduğu gibi açık zemin üstüne daha koyu bir boya tabakası uygulanarak daha iyi bir görünüm elde edilebilmektedir. Sırça yapısı ne kadar düzgün ve ince taneli ise, o ölçüde az örtücü ve ince film tabakası oluşturulur. Sırça yapısı kötüleştikçe uygulanan filminin örtücülüğü ve kalınlığı artmaktadır. Sırça kaba görümlü ise ve sürtünme ile aşınmış bölgeler varsa, sırça polisajla düzgün hale getirilir. Polisaj katı boya çözültisi veya pigmentle renklendirilir. Deride sırça zedelenmesi ve kıl dipleri varsa zımpara yapılır, ön boyama ile sırça sabitleştirici empenye katı, pigmentli dolgu katı, boya ve apre katı uygulanır. Sırça kalitesi azalır, bitim işlemlerinin katlarının sayısı artmaktadır.

Lak ile Yapılan Bitim İşlemleri

Deri yüzeyinde kalın bir lak tabakası kullanılarak kaplanan bitim şeklidir. Derinin karakteristik deri tutumu ve doğal görünüm özellikleri kaybolmaktadır. Plastik tutum ve görünümde, yüksek parlaklıkta, çok düzgün bir deri elde edilmektedir. Lak deride (ruga) yüksek parlaklık ve canlılık temin etmek için dolgu katılarında daha güçlü pigmentler kullanılır. Lak katı şeffaf olarak uygulanmaktadır. Bu aşamada beyaz renk sarı renge yakın görüneceğinden istisnadır. Klasik ruga bitim rengi siyah olduğundan dolgu katı renklendirilirken siyah pigment kullanılır. Bu kat üzerine az pigmentle renklendirilmiş lak uygulandıktan sonra, son katta organik çözücülerde çözünen boyalarla renklendirilmiş lak uygulaması yapılmaktadır.

Renk tercihinde ise viyole ve yakın renkler tercih edilerek boyanır. Çeşit çeşit efektler yaratılabileceği gibi, örneğin suda yüzen petrol ve mineral yağlarının oluşturduğu ışığın görüntüsünü elde edebilmek için siyah renkteki lak derilerin üzerine bizmut oksit klorür serpilerek ıslak olmayan bir bez veya kumaş yardımıyla ovulması sonucu elde edilir. Başka bir moda efektinde ise; işlenmiş deriden yüksek parlaklık elde edilmesi için son katta atılan lak tatbiki ile sonrasında kurumaya alınır. Daha sonra deri iyice kırıştırılır ve hazır tahta çerçeveler arasında sıkıştırılır. Tama sertleşinceye kadar sıcak işlem uygulanır, son aşamada katları açılarak düz hale getirilen derinin kat yerlerindeki kalıcı desen oluşturulmuş olmaktadır.

Yağlar ile Yapılan Bitim İşlemleri

Saraciyelik ve ayakkabılık “yağlı deriler” olarak tabir edilen (Pull-Up, Crazy Horse ve Timberland gibi) derilere efekt görüntülerinin iyi olması için güçlü bitkisel ve sentetik retenaj yapılmış olması gerekmektedir. Bu işlemleri gören kromlu derilerin genellikle anyonik yağlar ile dış yüzeylerinin yetersiz yağlandığı söylenebilmektedir. Bu sebepten dolayı kuruyan ve çatlama yapan bu dış yüzeylere, katyonik yüzey yağlama yapılarak yumuşaklık ve elastikiyet sağlanmaktadır. Kromlu derilerin bitkisel sentetik retenaj görenlerine son yağlama aşamalarında ilave olarak katyonik yağ eklenmesi uygundur. Çünkü katyonik yağ, anyonik yağların yüzeye olan etkisini tamamladığından genellikle anyonik yağlardan sonra ilavesi sağlanmalıdır. Başlıca yağlı deri tipleri; crazy deri, pull-up deri ve antik deridir.

Crazy Deri: Kadife veya pistole kullanılarak uygulanır. Gece kurumaya alınan deriler iyice kendilerini çekmeleriyle fazlaca olmayacak şekilde sıcak pres yapılır. Crazy horse yağı ile istenirse ciltli vidala deriler üzerinde de aynı biçimde uygulama yapılabilmektedir.

Pull-Up Deri: Görünümü yağlı olan bir deri çeşididir. Deriler, yumuşak, yağlı ve kaygan tutumludur. Yağı uygulandıktan sonra bir gece bekletilmekte ve ertesi gün preslenerek aşırı yağlanma önlenmektedir. Deri yavaşça açıldığında istenilen bir beyazlama belirlemektedir.

Antik Deri: Antik deride de Pull-Up deriler gibi yağlı görünümde olan deri çeşididir. Antik deriler de yumuşak ve kaygan tutumludur. Derilere yağ uygulandıktan sonra (50-70)0C' de pres yapılır ve biraz karartma ile deri yüzeyi parlak bir tutum kazanmış olmaktadır.

2.2. Deri Ürünlerde Kullanılan Fiziksel Yüzey Oluşturma Teknikleri

Deri ürün tasarımlarında çizgiler, dokular, desenler, boşluklar, renkler, şekiller en iyi sonucu alabilmek için kullanılmaktadır. Bunlar doku, desen, renk, boşluk, çizgi, şekil, form, ışıktır. Başarılı bir tasarım için tüm bu öğelerin doğru olarak kullanılması gerekmektedir. Tasarım öğeleri temel olmakla beraber tek başlarına kullanıldıklarında etkili bir sonuç alınamaz, birbirleriyle var olurlar.

Günümüzde deri eşya ve aksesuarları, el yapımı ve fabrikasyon olmak üzere iki boyutta değerlendirilmektedir. Fabrikasyon ürünler, konfeksiyon, ayakkabı, kürk ve saracıyeden den oluşan büyük bir sektöre sahiptir. El yapımı ürünler ise, geçmişten günümüze uzanan bir zanaat dalı iken, şimdi sürdürülebilir özelliğini kaybetmektedir.

2.2.1. Aplikasyon (Birleştirme) Tekniği

Deri yüzey süslemelerinde pek çok teknik kullanılmıştır, bunlardan biride aplikasyon tekniğidir. Aplike Fransızca bir kelime olan "applique" kelimesinden gelmektedir. Üst üste koyarak birleştirme, uygulama anlamı taşımaktadır⁷².

Deri ürünlerinin birleştirilmesinde yapıştırıcılar, elde veya makinede dikiş yöntemiyle oluşturulan birleştirmeler, zımba ile oluşturulan birleştirmeler olmak üzere dört farklı teknik uygulaması söz konusudur. Elde dikiş yöntemiyle birleştirme tekniğinde floş, keten, pamuk vb. ipliklerin yanı sıra, makine kayışı vb. gereçler ile

⁷² ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S.100

çeşitli örgü ve dikiş teknikleri birlikte kullanılmaktadır. Ayrıca, bu tekniklerin bazıları süsleme tekniklerinde de uygulanmaktadır⁷³.”

Resim 34: Hun Türkleri'ne ait deri applike işlemeli at eyer örtüsü⁷⁴

Aplike tekniğinde yapılış bakımından açık ve kapalı applike olmak üzere iki çeşit uygulaması vardır. Açık applike hazırlanan motifin zemindeki malzeme üzerine yerleştirilip dikiş tekniklerinden birisi ile birleştirilip, motifin sınır çizgilerinden kesilerek oluşturulmasıdır. Kapalı applike ise hazırlanan motifin sınır çizgilerinin uç kısmında bırakılarak payın arasındaki bölümün öncelikle makas ile çitlatılıp daha sonra içine doğru kıvrılarak, gizli dikiş kullanılıp zemindeki malzemeye tutturulması sonucu oluşturulmaktadır. Bu yöntem daha çok az girintili büyük şekillerde kullanılmaktadır. Geçmiş dönemler içerisinde çoğunlukla eyer örtülerinin ince ve renkli derilerinden oluşan desenlerini keçi üzerinde birleştirme amacıyla oluşturulmuş olan teknik örneklerini bugün Topkapı Sarayı müzesinin sergilenmekte olan eserleri içerisinde görmek mümkündür. Bu eserler; kaftanlar, çizmeler, pabuçlar, vb. gibi pek çok deri eşya üzerinde kullanıldığı görülmektedir. Bu teknik günümüzde dekoratif ev ve giyim eşyalarında, aksesuarlarda sıkça karşımıza çıkmaktadır⁷⁵.

⁷³ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S116-152

⁷⁴ DAĞTAŞ, L. (2007). Anadolu'da Dericilik. MAS Matbaacılık, İstanbul. S. 8

⁷⁵ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 101

2.2.2. Kabartma (Rölyef) Tekniği

“Kabartma (Rölyef) terimi İtalyanca “relievo” sözcüğünden gelmektedir⁷⁶.”

“Deri üzerine hazırlanan kalıplar preslenerek baskı yapılır. Mukavva veya tahta kalıplar kullanılır. Bu işlem Osmanlılarda deve derisinden kalıplarla uygulanmıştır. Son yıllarda kabartma işlemi değişik desenlerde hazırlanmış şekillendirme zımbaları ile nemli kösele deri üzerine tokmak vurularak da yapılabilmektedir⁷⁷.”

Yüzey üzerindeki seviyelerde oyma işlemi sonucunda, yüzey üzerinden eksiltmeler yaparak bir biçim ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan bir tekniktir. Eksiltmeler sonucunda oluşan biçim hafif çıkıntılara sahip ise alçak, belirgin çıkıntılara sahip ise yüksek kabartmalar olarak adlandırılmaktadırlar. Dericilikte, özellikle ciltçilikte yoğun olarak görülen kabartmalar, cilt üzerinde oluşturulduğu alçak ve yüksek bölümlere şeklinde belirginleştirilmektedir⁷⁸.

Resim 35: Kabartma tekniği kullanılarak ile çalışılmış pano⁷⁹

⁷⁶ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 106

⁷⁷ KATLI, T. (1998). İç Anadolu Etnografya Müzelerinde Bulunan Deri Ürünlerin Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri. Ankara: Gazi Ün. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Doktora Tezi.

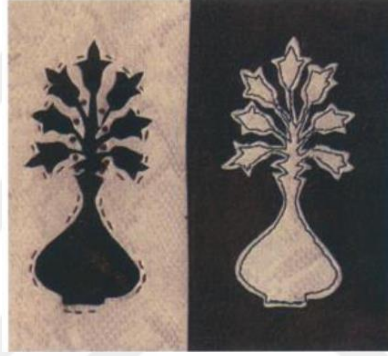
⁷⁸ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 106

⁷⁹ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 111

2.2.3. Oyma (Kat' ı) Tekniği

“Oyma: kâğıt, karton, deri, taş ya da mermer gibi kazıma kesme işlemleri yapılabilecek, işlenebilen yapıdaki maddeler üzerine çizilerek bir desenin ortaya çıkarılışdır. Kesici aletlerin kullanımı sonucunda oluşturulan bu desenler kabartma ve applike tekniği ile beraber kullanılmaktadırlar. İnce, güzel fakat zahmetli bir süsleme tekniğidir. Bu teknik günümüzde deri eşya ve aksesuar yapımında sıkça karşımıza çıkmaktadır⁸⁰.”

Resim 36: Deri üzerine yapılmış dişi ve erkek oyma desenleri⁸¹

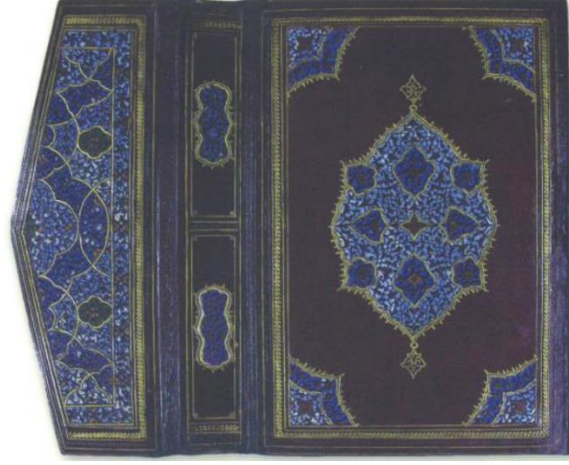

Resim 37: Oyma tekniği ile yapılmış deri yastık⁸².

⁸⁰ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 112

⁸¹ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 114

⁸² ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 114

Resim 38: Oyma tekniği ile yapılmış deri cilt (Süleymaniye Kütüphanesi)⁸³

2.2.4. Kakma (Gömme) Tekniği

Düz bir yüzey üzerine açılarak tasarımda kullanılacak olan desenin oluşturulması için açılan oyuklarda, taş, maden, cam v. b. çeşitli materyaller ile deri içerisinde sıkıştırılıp oturtulması sonucunda oluşturulan bu tekniğe kakma (gömme) tekniği adı verilir.

Özellikle ciltçilikte oyma tekniği desene boyut kazandırmak için yapılmaktadır. Oyulmuş yüzeyler içerisinde çeşitli materyaller gömülebilmektedir. Maden, taş, cam, ahşap sanatlarında da sıkça kullanılmakta olan bu tekniğin, özellikle Selçuklular dönemindeki maden sanatı tarihine baktığımızda öncesinde görülmemiş ölçüde geliştirildiği bilinmektedir.

⁸³ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 115

Resim 39: Kakma tekniği ile yapılmış deri Kur'an muhafazası (Topkapı Sarayı Múzesi-İstanbul)⁸⁴

2.2.5. İşleme Tekniği

İpek, yün, keten, pamuk, metal, vb. iplikler kullanılarak, çeşitli iğnelerle ve uygulama biçimleriyle keçe, deri, dokuma vb. malzemelerin üzerine yapılmakta olan bezemelere verilen isimdir. Deri yüzey üzerinde işleme tekniği olarak ise çoğunlukla ince deriler üzerinde kullanımı ise desenin sim, sırma, ipek, iplik, inci ve boncuk gibi malzemelerin işlenmeleriyle elde edilmektedir.

16. ve 18. yúz yıllarda Osmanlı Sarayında kullanılan ayakkabıların yapımında sık rastlanan bir süsleme olan işleme tekniği, özellikle bu dönemde deri, kadife, atlas üzerine gümüş ya da altın sim ile kılaptan işi yapılarak kullanılmıştır. Burada kullanılmakta olan simler madendendir ve içinde hiçbir yabancı madde bulunmamaktadır. Sim ve sırmının yanında renk renk ibrişim ve pamuk iplikler kullanılmıştır. Kılaptan işi sarma şeklinde olup, daha çok çizmelerde, terliklerde ve çantalarda kullanılmıştır. İşleme yapılırken inci, pul ve mercan gibi taneciklerle yer yer birlikte kullanılmıştır. Ayrıca bazen terliklerde karşılaşılan yaldızlı hasırdan bordürler kullanılmış, hasır işi dokumalarla işleme tekniği beraber kullanılmıştır. Bu teknik kullanılarak yapılmış eski deri eşya örneklerini günümüzde Topkapı Sarayı Múzesi'nde görmek mümkündür.

⁸⁴ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kúltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 118

Resim 40: Siyah deri kaplama üzerine gümüş sırma işlemeli deri tirkeş ve detayı (Askeri Müze Koleksiyonları)⁸⁵

Resim 41: Sırma işlemeli deri terlik (Sabiha Tansuğ Koleksiyonu)⁸⁶

⁸⁵ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 124

⁸⁶ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 126

Resim 42: İşlemeli deri yastık⁸⁷

2.2.6. Dikiş Tekniği

Deri yüzey üzerine dikiş tekniklerinden çeşitli uygulamalar yapılarak oluşturulan yüzey süslemelerinin genel adıdır. Değişik iplikler, sıırım, sicim vb. malzemeler kullanılmaktadır. Lastik, makine, fitil gibi büzgü çeşitleri, pili, nervür, biye vb. gibi dikiş teknikleri kullanılarak değişik süslemeler yapılmaktadır.

Dikiş teknikleri, yüzey süslemelerinde kullanılan tekniklerin dışında, aplikasyon tekniklerini oluşturma amacıyla kullanılan yöntemlerde de kullanılmaktadır. Bunlar arasında, teyel, kenar temizleme, baskı vb. gibi dikiş teknikleri ile makinede yapılan dikiş süslemeleri gibi teknikleri kapsamaktadır. Ayrıca dikişler bazen çarklı zımba ya da farklı kullanım aletleri ile delinen boşluklar arasından iplik, sıırım, sicim gibi malzemeler kullanılarak değişik dikiş teknikleri uygulanmaları oluşturulmaktadır.

Dikiş tekniği de diğer teknikler gibi bir arada kullanılarak oluşturulabilmektedir. Aplikasyon, işleme vb. gibi yüzey süslemelerinde dikiş tekniğinden yararlanılmaktadır.

⁸⁷ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 126

Resim 43: Dikiş tekniği ile yapılmış, çuval deri karışımı yastık⁸⁸

Dikiş birleştirme işlevinin yanında süsleme unsuru olarak kullanılmıştır.

2.2.7. Yakma (Dağlama) Tekniği

Elektrikli yakma aletlerindeki kızgın demir uçlarının deri yüzeyindeki yakılması sonucu meydana gelen desenlerden oluşmaktadır. Farklı boy ve biçimlerde kullanılarak yüzeyde istenen etki sağlanmaktadır. Yakarak yapılan süslemeler üç farklı şekilde yapılmaktadır. Bunlardan ilki yakma makinesiyle yapılmaktadır. Bu teknik hazırlanan desenin yüzeye geçirilip desen özelliğine göre yakma makinesinin kızgın uçlarıyla noktalar halinde çizgi oluşturularak ya da daireler çizerek yanma sonucu yapılmasıdır. İkinci yöntem ise kızgınlaştırılmış sivri uçlar kullanılarak oluşturulan desenlerdir. Bıçak, biz, burun ütüsü gibi sivri ve keskin uçların ısıtılıp deri yüzeyine bastırılması ve desenin oluşturulması amaçlanmaktadır. Üçüncü ve son yöntem ise alevde yakma işleminin uygulamasıdır. Kesilmiş olan deri parçaları aleve tutularak, kenarlarının yakılması sağlanmaktadır. Geniş yüzeylerde belirli kısımlara makinelerden alev püskürtülerek, yüzeyde yanıklar oluşturulması ile yapılan tekniktir. Dağlama yöntemi olarak da bilinen bu teknik Selçuklu Türkleri ve Osmanlı'da daha çok ağaç oymacılığı amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Yakarak yapılan süslemelerde istenilen desen ve renkler uygulanabilmektedir. Ayrıca yakma tekniğiyle

⁸⁸ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 131

oluşturulmuş olan desen, boyandığı zaman diğer boyama tekniklerine oranla daha kalıcı olarak kullanılmaktadır.

Resim 44: Yakma tekniği kullanılarak yüzeyinde desen oluşturulmuş deri çömlük⁸⁹

2.2.8. Kalıp Baskı Tekniği

Baskı tekniği kullanılarak oluşturulan çalışmalarda baskıyı uygulayacak olan kalıp ve baskının uygulanacağı düz bir yüzey (kumaş, deri, kâğıt vb.) gerekmektedir. İşlem; tahta, metal, taş gibi dayanıklı bir madde üzerinde desenin çıkartılmasıyla başlamaktadır. Öncelikle kalıplar yüzeyin niteliğine göre seçilir. Baskı teknikleri; düz, yüksek, çukur ve şablon baskı olmak üzere dört şekilde uygulanabilmektedir. Düz baskılarda; baskı plakası üzerinde yükseklik ve çukur bulunmadan yüzeyi hassaslaştırıp boya alıcı bölümler oluşturularak yapılmaktadır. Çinko, bakır, alüminyum ve taşın kullanıldığı bu baskılarda baskı yüzeyde yükseklik farkı yoktur. Plakalar üzerine yağlı kalem ya da yağlı mürekkep ile desen çizilip çalışma kurduktan sonra üzerine sulu Arap zıncı ve nitrik asit karışımı sıvı sürülür. Baskı yapılacak yüzeye pres aracılığı ile transfer edilir. Yüksek baskı ise linolyum ve ağaç üstüne yüksek yerlere boya sürülüp yapılan baskılardır. Baskı dışı kalan yerlerin oyularak alçaltılması esasına dayanmaktadır. Çukur baskı tekniği metalin çukurlaştırılmış yerlerine boya doldurulması sureti ile yapılmaktadır. Bu teknikte baskıyı yapan metalin çukur yüzeyleridir. Şablon baskı tekniğinde ise boya geçirgen ve geçirgen olmayan yüzeyler

⁸⁹ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 132

temel alınarak yapılmaktadır. Karton veya metal parçalar kesilip şablon parçaları baskının ana yapısını oluşturur. Maskeleme yöntemiyle ya araları boyanır ya da parçalara boya verilerek baskı işlemi yapılır. Dericilik alanında klişe baskı, yıldızlı baskı, boyalı baskı ve kabartma baskı teknikleri de kullanılmaktadır. Fakat en çok kullanılanı metal baskı tekniğidir. Metal kalıpların boyanarak, kızdırılarak basılmasıyla yapılan desenlemelerdir. Eskiden daha çok pabuç ve çizmelerde kullanılan baskı tekniklerindedir. Ayakkabı dikilmeden önce hazırlanarak uygulanmaktadır. Sıcak baskı izleri ayakkabı ve çizmelerde çok kullanılmıştır. Günümüzde ise metal kalıplar kullanılmamaktadır.

Resim 45: Sultan IV. Murad'ın kullanmış olduğu sarı sahtiyan üzerine baskı desen kullanılarak oluşturulmuş mest pabucu⁹⁰

⁹⁰ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 134

Resim 46: Yıldız Sarayı Müzesi'nde bulunmakta Olan Sultan Abdülhamit' in baskı desenli eyeri⁹¹

2.2.9. Boyama Tekniği

Deri yüzey süslemelerinden biri olan boyama tekniği genel olarak anilin, akrilik, kumaş, deri ve çiçek boyları kullanılarak oluşturulmaktadır. Anilin boya en çok tercih edilen boya türlerindedir. Boyama işlemi genel olarak açık renk derilerde uygulanmaktadır. Piyasada toz halinde satılmakta olan anilin boylar, etil alkol ile eritilerek deriye uygulanması sonucunda yüzeyde kalıcı bir etki sağlamaktadır. Kumaş, deri ve çiçek boyları da su ya da ispirto ile açılarak oluşturulmaktadır. Bunların dışında kullanım yerlerine göre guaş boyayla renklendirilebilen deri ürünleri de bulunmaktadır. Ayrıca hazır sprey boyları ve püskürtme yöntemleriyle de renklendirmeler elde edilebilmektedir. Boyama tekniğinde kullanılmakta olan ve geleneksel sanatlarımızdan olan ebru ve batik uygulamaları da başlı başına bir sanat ve teknik sayılmaktadır. Özellikle batik uygulamalarında kullanılan deri, ince ve kolay şekil alabilmesi açısından önemlidir. Bu özelliklerinden dolayı en çok tercih edilen deriler ise davul derileridir.

⁹¹ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 135

Resim 47: Boyama tekniği ile yapılmış deri tablo⁹²

2.2.10. Keserek ve Linol İşleme

Keserek işleme tekniği, deri yzeyinde desen oluşturmak için girift kısımların kesilerek belirginleştirilmesi esasına dayanmaktadır. İstenilen desen deri yzeyine çizilip desenin ystunden kesim bağı kullanılarak yavaşça kesilir. Linol işlemede kullanılacak desenin ozelliğine göre farklı uçları bulunan linol bağı ile kazımak sureti ile yzey önce nemlendirilerek uygun uç ile kazınarak oluşturulmaktadır. Bu teknik genellikle düz hatlar elde etmek ve konturlamak için kullanılır. Keserek işlemeye göre linol işlemede yzeyde daha geniş hatlar meydana gelir. Bu teknik kullanılarak çeşitli tablolar, çanta, takı, kemer vb. gibi ev ve giyim aksesuarı yapılmaktadır.

⁹² ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 137

Resim 48: Keserek işleme tekniği kullanılarak oluşturulmuş deri tabak⁹³

2.2.11. Islatarak Şekil Verme

Deri son yıllarda, plastik sanatlardan özellikle heykel alanında çok tercih edilen malzemelerden birisi konumuna gelmektedir. Bunun nedeni ise istenilen şekle kolaylıkla girebilmesi, dayanıklı bir malzeme olması gibi özellikleri tercih sebebinde büyük etki yaratmaktadır. Bu teknik su ile ıslatılarak yumuşatılan derinin elde istenilen forma sokulmasıyla oluşturulan tekniktir. Mask ve rölyef çalışmaları, sıvama tekniği ile oluşturulan çantalar bu yöntemle oluşturulmaktadır.

Resim 49: Islatarak şekil verme tekniği ile yapılmış masklar⁹⁴

Sıvama tekniği kullanılarak oluşturulmuş olan çantalarda sadece bitkisel sepilme yöntemiyle üretilmiş vejital deriler kullanılmaktadır. Üretim sürecinde önce

⁹³ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 137

⁹⁴ ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). Geçmişten Günümüze Dericilik. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 149

tasarıma göre özel bir ahşap kalıp hazırlanır, deri ıslatılarak kalıp üzerine sıvanır. Deri kuruyup, kalıp şeklini alıncaya kadar bekletilir, daha sonra dikkatlice kalıptan çıkartılır, kesilir, dikilir ve sonlandırma işlemi yapılır.

Resim 50: Sivama Çantalar⁹⁵

⁹⁵ Deri Ürünleri Tasarım Yarışması "Saraciyede Arayışlar Kategorisi Türkiye Üçüncülüğü" Tasarımcı: Canan Erdönmez 1997

3. TASARIM VE TASARIMCI AÇISINDAN BİTİM İŞLEMLERİ

Deriye yapılan alt işlemler sonrasında tasarımcının ve tasarımın devreye girdiği bitim işlemleri hiç kuşkusuz deri üzerinde farklılıkların oluşturulması açısından yapılan en önemli aşamalardan birisidir. Bu aşamada üretilecek olan derinin hangi alanda kullanılacağı, kullanılacağı alandaki durumu gibi etkenler deri mukavemeti konusunda çok önemlidir. Deri, yapısal özellikleri bakımından kullanılmakta olan malzemelerden farklı özelliklere sahiptir. Canlı ve doğal bir malzeme olan deri bu farkından dolayı deri, ürün tasarımlarının oluşumunda oldukça etkilidir. Bunun dışında sürekli değişen moda ve trend öngörülerini deri ürün tasarımlarındaki belirleyicilik konusunda etkinliğini göstermektedir.

Tasarımın uygulanması aşamasında derinin tasarıma uygunluğu, bitim işlemlerini kaldırabilecek dayanıklılıkta olması bu aşamada dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardandır. Deri üzerinde uygulanmakta olan her türlü kimyasal işlem, derinin görünümünü etkilerken aynı zamanda doğal yapısı üzerinde değişimlere sebep olmaktadır. Elde edilmiş şekli bakımından doğal, yaşayan bir malzeme olan derinin sahip olduğu bu en önemli özelliğini kaybederek yapay bir görünüm alması; tasarımcı, üretici ve hedef kitle bakımından istenilmeyen bir neticedir.

Geçmiş dönemlerde nesilden nesile aktararak oluşturulan deri işlemeciliğinde, tasarımcıdan bahsetmek pek de mümkün değildir. Geleneksel yöntemlerle işlenen deriler 1980'li yıllar sonrasında ülke pazarına yönelik bir sektör olmaktan çıkarak yatırım ve üretim ölçeklerini dünya pazarı boyutlarına çıkarmayı başaran bir sektör haline gelmiştir.

3.1. Deri Bitim İşlemlerinde Tasarımı Etkileyen Faktörler

Deri yüzey tasarımında öncelikle dikkat edilmesi gereken faktörler derinin yapısı, hedef kitle, moda trendleri ve teknolojinin beraberinde getirdiği yeniliklerdir.

Deri yapısı hangi tür hayvanlardan elde edildiğine, hayvanların yetiştirildiği bölgelere ve uygulanan kimyasal işlemlere göre farklılıklar göstermektedir. Ebatları bakımından da ürünün tamamını oluşturmada zaman zaman yetersizdir. Aynı özelliklere sahip derilerin belirlenebilmesi için deri asortlama işlemi yapılmaktadır. Asortlama, bir ürünü oluşturmada yer alacak olan benzer özelliklerini taşıyan farklı derilerin belirlenerek bir arada işlem yapılmasını sağlamaktadır. Derilerin sınırlı ebat özellikleri, özellikle giysi tasarımlarının çeşitli parçalardan oluşumuna sebep olmakta, dolayısıyla tasarım aşamasında üzerinde durulması gereken bir konudur. Bölümleme şeklinin ürün tasarımına göre nerelerinden, hangi şekillerde yapılması gerektiği, tasarımda verilmek istenen görünümü direk olarak etkilemektedir. Hatta eklenme biçimi bu özelliklerinden dolayı deri giysilerde tasarıma dahil edilerek vurgulanmaktadır. Deride uygulanan bitim işlemi tasarımın kullanılacağı alana göre, yapılacak olan eklenme işlemlerine de uygun olması gerekmektedir.

Deri tasarımları oluşum sürecinde hedef kitlenin büyük önemi vardır. Üretici firmalar, ürünlerini pazarlayacakları bölgelerin; iklim koşulları, kültürel yapıları, tasarım anlayışları ve gelir dağılımları gibi durumlarını göz önünde bulundurarak, hedeflerinde oluşturmuş oldukları kitleye hitap edebilen koleksiyonlar hazırlamaktadırlar. Hazırlanan koleksiyonlarda farklı çizgiler, renkler, ürün grupları görmek söz konusudur. Hazırlanan koleksiyonlarda malzeme, tasarım, fiyat politikası gibi kriterler büyük önem taşımaktadır. Günümüzde birçok firma bu sebepten dolayı bünyelerinde Araştırma–Geliştirme (AR-GE) departmanları bulundurmaktadır.

Her dönem yenilenen trendlerle birlikte deri bitim işlemleri üzerinde uygulanan yöntemlerde de değişik uygulamalar yapılmaktadır. Trend olan renkler, dokular, teknikler deriye bu aşamada uygulanmaktadır.

Yenilenen Trendlerle birlikte gelişen teknoloji de deri bitim işlemlerini etkileyen önemli faktörlerdendir. Geliştirilen kimyasallar, üretimi daha ileri seviyeye taşımakta olan teknolojik makineler tasarımda sınırlarının kaldırılması konusunda geniş imkânlar sunmaktadır.

3.2. Günümüz Deri Üretiminde Tasarım ve Farklılaşma

Türkiye'nin uluslararası rekabetçiliğinin fiyat ekseninden çıkarak kalite ve yenilikçilik temelinde yükselmesi tüm ihracatçıların tartışmasız olarak üzerinde hemfikir olduğu ortak bir vizyon haline gelmiştir. Bu doğrultuda ülkemizde deri ve deri ürün tasarımları konusunda çeşitli ilerlemeler kaydedilmektedir.

Deri ürün tasarımı ile alakalı olarak üniversitelerde tekstil moda tasarım bölümlerinde konu ile alakalı derslere yer verilmiş, ayakkabı, giysi, saraciye ürünlerin tasarımlarıyla ilgili bölümler açılmıştır.

İzmir Ege Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Deri Mühendisliği Bölümü, ülkemizde lisans eğitimini veren ilk, dünya üzerinde ise bu alanda eğitim veren birkaç akademik kurumdan birisi olmuştur. Ülkemizde ve dünyada deri ve deri ürünleri sektörünün ihtiyacı olan yüksek standartlara sahip deri mühendisleri yetiştiren bölüm, eğitim ve araştırma faaliyetleriyle Türk deri ve deri ürünleri sektörünün uluslararası rekabet gücüne katkılar sağlayan ve ulusal ve uluslararası düzeyde lider bir eğitim ve araştırma kurumu olma yolunda ilerlemektedir.

Bu çerçeve içerisinde deri konfeksiyon, saraciye ve ayakkabı sektörü için tasarım farkındalığını vurgulamak ve sektörün ihtiyaç duyduğu genç tasarımcıların yetişmesini sağlamak amaçlarıyla uygulamaya geçirilen faaliyetlerden biri de Deri İhracatçıları Birlikleri tarafından düzenlenen, deri yüzey ve deri ürün tasarımı ile ilgili tasarım yarışmalarıdır.

İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, İzmir Ege Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Deri Mühendisliği Bölümü aynı zamanda sanayi ile öğrencileri bir araya getiren çeşitli organizasyonlar yapmaktadır. "Deri'n Fikirler" Deri Tasarım ve Üretim Yarışması, Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği'nin (EDDMİB) düzenlemiş olduğu yarışmada sektöre ait yalnızca pratikte öğrenilebilecek birçok tekniği deneme ve öğrenme şansı elde edilmektedir.

Deri konfeksiyon, saraciye ve ayakkabı sektörü için tasarımın önemini göstermek ve sektörün ihtiyaç duyduğu genç tasarımcıların yetişmesini sağlamak amacıyla uygulamaya geçirilen faaliyetlerden bir diğeri de İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği (İDMİB) düzenlemekte olduğu 'Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması'dır.

Sektörün geleceğinin tasarım konusunda kitlesel farkındalık yaratmaktan geçtiğine inanan yenilikçi bir anlayışla hayata geçirilmekte olan bu yarışmalar, tasarımcıların, deri konfeksiyon, saraciye ve ayakkabı kategorilerinde tasarımlarını sunma imkânı buldukları, geniş kitleleri sektörle doğrudan temasa geçiren bir tasarım şenliği havasında sürdürülmektedir.

3.3. Günümüz Deri Üretiminde Yüzey Tasarımları ve Mamul Olarak Kullanıldıkları Ürün Görselleri

Deri üretiminde, bitim işlemleri sırasında oluşturulan yüzeyler, üretilecek olan mamul tasarımlarının beklentilerine göre hazırlanmaktadır. Bu şekliyle ara ürün olan deri, mamul hale dönüştürüldükten sonra gerçek formuna kavuşmaktadır.

Resim 51'de büyükbaş hayvan derisinden üretilmiş, pres baskı uygulaması yapılarak yüzey oluşturulmuş, çeşitli işlevsel metal aksesuarlarla desteklenerek oluşturulmuş çanta tasarımları görsellerine yer verilmiştir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi olan Berk Gümüşterazili tarafından hazırlanmış olan bu koleksiyon, 2017 yılında Manumental temasıyla 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması'nda saraciye kategorisi birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Resim 51: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi Birincisi Berk Gümüşterazli Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi 2017

Resim 52’de küçükbaş hayvan derileri grubundan, yumuşak giysilik koyun derisi üzerine pistole ile renk verme ve rota pres uygulaması yapılmasının ardından, metal iskelet yardımı ile desteklenerek form oluşturulmuştur. Yüzeyinde fiziksel müdahalelerle yeni bir doku düzenlemesi oluşturulan bu koleksiyon Deep Sea Creatures teması ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi Esra Ayşe Akkaya tarafından hazırlanmış olup, 2017 yılında 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, konfeksiyon kategorisinde birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Resim 52: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Konfeksiyon Kategorisi Birincisi Esra Ayşe Akkaya Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi 2017

Resim 53'de küçükbaş giysilik koyun derisi üzerine sırasıyla pistole ile renk verme, dijital baskı ile oluşturulmuş olan renk düzenlemesini deri üzerine transfer etme ve rota pres uygulaması ile baskının sabitlenmesinin ardından, tasarım uygulaması için oluşturulmuş olan kalıba göre kesilmiş ve üretim aşaması tamamlanmıştır. Teritorial Durum teması ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi Fatih Uğur tarafından hazırlanmış olan bu koleksiyon, 2017 yılında 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, konfeksiyon kategorisi ikincilik ödülüne layık görülmüştür.

Resim 53: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Konfeksiyon Kategorisi İkincisi Fatih Uğur Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Programı öğrencisi 2017

Resim 54 büyükbaş dana derisi kullanılmış, üzeri pistole ile renklendirilmiştir. Daha sonra kalıba göre kesim işlemi tamamlanıp, tasarımda kullanılacak olan aksesuarlar ile birleştirilerek üretim aşaması tamamlanmıştır. Navajo teması ile Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü öğrencisi Sena İlkyaz tarafından hazırlanmış olan bu koleksiyon, 2017 yılında 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, saraciye kategorisi ikincilik ödülüne layık görülmüştür.

Resim 54: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciye Kategorisi İkincisi Sena İlkyaz Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü öğrencisi 2017

Resim 55 de küçükbaş koyun derisi kullanılarak, üzeri pistole ile renklendirilmiştir. Daha sonra sıcak baskı uygulaması ile deriye üç boyutlu yüzey kazandırılmış, yer yer kürk kullanılarak tasarım güçlendirilmiştir. İz teması ile tasarımcı Müge Tuğrul ve mühendis Özden Cansöz tarafından hazırlanmış olan bu koleksiyon, 2016 yılında Deri'n Fikirler Deri Üretim ve Tasarım Yarışması'nda birincilik ödülüne layık görülmüşlerdir.

Resim 55: 6. Deri'n Fikirler Deri Üretim ve Tasarım Yarışması Birincisi Tasarımcı Müge Tuğrul, Mühendis Özden Cansöz⁹⁶

⁹⁶ 6.Derin Fikirler Deri Üretim ve Tasarım Yarışması, Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, 2017

Resim 56 da 2017 yılı 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması'nda, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Moda Aksesuar Tasarımı Anasanat Dalı öğrencisi Bektaş Şahin, Post Apocalyptic teması ile saraciye kategorisi üçüncüsü olmuştur. Koleksiyonda büyükbaş derileri kullanarak renk kombinleri yapılmış, yer yer deriye sıvama tekniği ile şekil verilmiştir.

Resim 56: 4. Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, Saraciye Kategorisi Üçüncüsü İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Moda Aksesuar Tasarımı Anasanat Dalı öğrencisi Bektaş Şahin 2017⁹⁷

⁹⁷ Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, 2017, Resim: 51, 52, 53, 54, 56

Resim 57 de glase adı verilen oğlak ve kuzu derilerinden yapılmış deri, lazer tarama ve boşaltma tekniği kullanılarak ayakkabının saya kısmında kullanılmıştır. Tasarım, pleksiglas, tel gibi farklı malzemelerle desteklenmiştir. Bu tasarımıyla Safa şahin 2012 yılı Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması'nda, ayakkabı kategorisinde birincilik elde etmiştir.

Resim 57: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Ayakkabı Kategorisi Birincisi Safa şahin Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakóltesi, Resim Bölümü

Resim 58 de rugan deri ile üretilen tasarımda, katran ve beziryağı kullanılarak üst üste soğuk cila yapıp, fırınlanarak kurutma işlemi yapılması sonucunda elde edilmiştir. Küçük ve büyük baş hayvan derilerinden yapılabilen bu deriler çok parlak ve yumuşaktır. Bu tasarım ile Özlem Koca, 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, deri konfeksiyon kategorisi birincisi olarak ödüllendirilmiştir.

Resim 58: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Deri Konfeksiyon Kategorisi Birincisi Özlem Koca, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü

Resim 59 da güderi ile üretilen giysi tasarımı, yumuşak küçükbaş hayvan derilerinden üretilmiş, yer yer kürk ve dikiş teknikleriyle elde edilen yüzeylerle desteklenmiş, süet uzun eldivenlerle kombinlenmiştir. Bu tasarımı ile Ayça Pelvanlar, 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, deri konfeksiyon kategorisi ikincisi olarak ödüllendirilmiştir.

Resim 59: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Deri Konfeksiyon Kategorisi İkincisi
Ayça Pelvanlar

Resim 60'ta ise giysi tasarımı, deriden kesilen şeritler dikiş tekniğiyle birleştirilerek görsel bir düzenleme oluşturulmuştur. Bu tasarım ile Figen Öner, 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, deri konfeksiyon kategorisi üçüncüsü olarak ödüllendirilmiştir.

Resim 60: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Deri Konfeksiyon Kategorisi Üçüncüsü Figen Öner, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü

Resim 61'deki çanta koleksiyonunda, siyah süet deri, dikiş ve süsleme teknikleriyle birleştirilerek görsel bir düzenleme oluşturulmuş, ikinci bir renk olarak siyah setteki matlığa zıt olarak foli kaplama tekniği ile oluşturulmuş alüminyum bronz foli kullanılmıştır. Bu tasarım ile İpek etinkaya, 2012 Detay Deri rnleri Tasarım Yarışması, deri saraciyeye kategorisi birinciliğine layık görülmüştür.

Resim 61: 2012 Detay Deri rnleri Tasarım Yarışması Saraciyeye Kategorisi Birincisi İpek etinkaya

Resim 62'deki koleksiyonda, deri, bedensel bir aksesuar olarak karşımıza çıkmaktadır. Metal aksesuarlarla birleştirilen bu tasarım ile Ece Akhravi Matin tarafından, 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması'nda, deri saraciyeye kategorisi ikinciliği elde etmiştir.

Resim 62: 2012 Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması Saraciyeye Kategorisi İkincisi Ece Akhravi Matin, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü⁹⁸

⁹⁸ Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması, İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, 2012, Resim: 57, 58, 59, 60, 61, 62

SONUÇ

Deri formundan dokusuna, kullanım alanlarından uzun süre kullanılabilirliğine, elde edildiği hayvan cinslerinden, içermekte olduğu sembolik değerlerine, üzerine uygulanmakta olan bitim işlemlerinden, yenilikçi yaklaşımlarla oluşturulan tasarım anlayışına kadar birçok alanda farklılık göstererek günümüze ulaşmaktadır. Taş ve ağacın insanoğlunun hayatındaki önemini keşfedilmesinin ardından bir diğer önemli doğal kaynak olarak en çok karşımıza çıkan deriler form özellikleri kazandırılabilmesi, işlenebilmesi ve daha uzun seneler kullanabilme özelliği kazanmış olduğu tabaklamayı öğrenmesi ile birlikte hayatımızdaki varlığını git gide arttırarak sürdürmeye devam etmiştir. Önceleri sağlam yapısının elverişliliği sebebiyle işlevsel amaçlarla kullanılmakta olan deriler, zamanla estetik değer kaygılarıyla derinin kullanım alanlarının genişletilmesi sağlanmıştır. Kullanım alanlarının artması ile birlikte insanoğluna yaradılışıyla beraberinde gelen süsleme ve süslenme arzusu yaşadığı döneme ve şartlara göre şekillenerek giysilerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süslemeye devam etmişlerdir. Geçmişten günümüze her dönemde kullanıldığını bildiğimiz ve yapılan çalışmalar sonucunda sıkça karşımıza çıkmakta olan deriler, çeşitli kültürlerde kullanıldıkları alanlar, kullanım şekilleri ve sembolik değerleri bakımından farklılıklar göstermektedir.

Başta tabaklama olmak üzere derinin elde edilışinden, yapılan çeşitli kimyasal ve mekanik işlemler sonucunda kazandırılmış olduğu su geçirmezlik, dayanıklılık, yumuşaklık vb. özellikleri, derinin görünümünde ve kullanımında önemli bir etki sağlamaktadır. Bitim işlemleri aşaması ve bu aşamada yapılan işlemler derinin kullanım mukavemetinin arttırılmasında önemli hassasiyetleri de beraberinde getirmiştir. Bu haliyle ara ürün olan deri işlenerek gündelik hayattaki ayakkabı, saraciye, giysi, döşeme, kürk, astar gibi çeşitli kolların tedarik ihtiyacını karşılayan önemli hammadde kaynağı oluşturmaktadır.

Büyükbaş, küçükbaş, sürüngenler, kürk hayvanları ve suni olarak elde edildiği hayvan gruplarına göre kullanım alanları belirlenen derilerde yapılan işlemler sonucunda ayakkabı, giysi, saraciye vb. alanlarda kullanılacak olan deriler belirlenmektedir. Uygulama yapılacak olan kullanım alanı derinin sahip olması gerektiği işlemleri belirlemede en önemli unsurdur. Giysi üretiminde kullanılan bir keçi derisiyle, ayakkabı yapımında kullanılacak olan keçi derisinden aynı yapısal özellikleri

beklemek mümkün değildir. Bütün bu kazanımlar deriye alt işleme aşamaları sonrasında çoğunlukla bitim adı verilen son aşamada verilmektedir. Deriye yapılan makyaj olarak da adlandırabileceğimiz bu aşamalarda, derinin son görünümü elde edilmektedir. Çeşitli kimyasalların kullanılması ile birlikte deriye uygulanan ve derilerin görünümünü değiştiren boyama, baskı, perdah, ütü gibi işlemler sonucunda deri görünümü tasarımı yapılacak ürünlerde kullanılmaya hazır hale getirilmektedir. Bu haliyle ara ürün olan deri, işlenmesi sonucunda mamul haline gelmektedir.

Ara ürün olarak kullanılan derilerin mamul hale getirilebilmesi için çeşitli fiziksel teknikler kullanılmaktadır. Bu aşamada bitim işlemleri ile yüzeyde kullanılan kimyasallar sona erdirilmiş olup, fiziksel olarak oluşturulan işlemler sonucunda üretilmektedir. Geleneksel ya da seri üretime dayalı üretim yöntemleri ile oluşturulabilen deri mamullerinde tasarımını desteklemek amacıyla aplikasyon, kabartma, oyma, kakma, işleme, dikiş, yakma, baskı, boyama, kesme ve linol işleme, ıslatılarak şekil verme gibi derinin görünümünde etkili olan fiziksel müdahalelerle yapılan yüzey oluşturma teknikleri de kullanılmaktadır.

Gelişen teknoloji ve güçlü iletişim ağlarının hayatımızda var olma sürecinin artmasıyla, beraberinde getirmiş olduğu anı yakalayabilmek ve güncel kalabilmek için elde edilen imkânlar sayesinde, kullanılan her türlü yenilik olarak adlandırılabilen tekniklere ulaşabilmek mümkündür. Teknolojik gelişmeler ile birlikte deri üretimi ve tasarımı alanında yapılan çalışmalar sayesinde, deri mamul üretiminin geliştirilmesi konusunda geniş imkânlar sağlanmaktadır. Gün geçtikçe yenilikçilik anlayışına katkıda bulunmak adına yapılan yeni çalışmalar, yeni tasarım ve tasarımcı anlayışının hayatımızda varlığını kabul ettirir seviyede olduğunu ispat eder niteliktedir.

Uluslararası rekabetçiliğinin fiyat ekseninden çıkarak kalite ve yenilikçilik temelinde yükselmesi tüm ihracatçıların tartışmasız olarak üzerinde hemfikir olduğu ortak bir vizyon haline gelmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde deri ve deri ürün tasarımları konusunda çeşitli ilerlemeler kaydedilmektedir.

Deri ürün tasarımı ile alakalı olarak üniversitelerde tekstil moda tasarım bölümlerinde konu ile alakalı derslere yer verilerek, ayakkabı, giysi, saraciye ürünlerin tasarımlarıyla ilgili bölümler açılmaktadır.

İzmir Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Deri Mühendisliği Bölümü, ülkemizde lisans eğitimini veren ilk, dünya üzerinde ise bu alanda eğitim veren birkaç akademik kurumdan birisi olarak, ülkemizde ve dünyada deri ve deri ürünleri sektörünün ihtiyacı olan yüksek standartlara sahip deri mühendisleri yetiştirmektedir. Eğitim ve araştırma faaliyetleriyle Türk deri ve deri ürünleri sektörünün uluslararası rekabet gücüne katkılar sağlayan ve ulusal ve uluslararası düzeyde lider bir eğitim ve araştırma kurumu olma yolunda ilerlemektedir.

Bu çerçevede içerisinde deri konfeksiyon, saraciye ve ayakkabı sektörü için tasarım farkındalığını vurgulamak ve sektörün ihtiyaç duyduğu genç tasarımcıların yetişmesini sağlamak amaçlarıyla titizle planlanarak uygulamaya geçirilen faaliyetlerden biri de Deri İhracatçıları Birlikleri tarafından, deri yüzey ve deri ürün tasarımı ile ilgili yapılan tasarım yarışmalarıdır.

İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarım Bölümü ve İzmir Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Deri Mühendisliği Bölümü'nün ortak yürüttükleri "Deri'n Fikirler" Deri Üretim ve Tasarım Yarışması', Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği tarafından düzenlenmektedir. Sektöre ait yalnızca pratikte öğrenilebilecek birçok tekniği deneme ve öğrenme şansı elde edildiği bu yarışmada yeni yüzey tasarımları ve ürünlerde kullanımı konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Deri konfeksiyon, saraciye ve ayakkabı sektörü için tasarımın önemini göstermek ve sektörün ihtiyaç duyduğu genç tasarımcıların yetişmesini sağlamak amacıyla uygulamaya geçirilen faaliyetlerden bir diğeri de İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği (İDMİB) düzenlemekte olduğu 'Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması'dır. Sektörün geleceğinin tasarım konusunda kitlesel farkındalık yaratmaktan geçtiğine inanan yenilikçi bir anlayışla hayata geçirilmekte olan bu yarışmalar, tasarımcıların, deri konfeksiyon, saraciye ve ayakkabı kategorilerinde tasarımlarını sunma imkânı buldukları, geniş kitleleri sektörle doğrudan temasa geçiren bir tasarım şenliği havasında sürdürülmektedir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

DAĞTAŞ, L. (2007). **Anadolu'da Dericilik**, MAS Matbaacılık, İstanbul.

GÖKÇESU, Z. (2002). **Deri Teknikleri**, YA-PA Yayınları, İstanbul.

HARMANCIOĞLU, M., & DİKMELİK, Y. (1993). **Ham Deri Yapısı, Bileşimi, Özellikleri**, Özen Ofset, İzmir.

ÖZDEMİR, M., & KAYABAŞI, N. (2007). **Geçmişten Günümüze Dericilik**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YELMEN, H. (1992). **Kazlıçeşme'de 50 Yıl- 1.**, Ezgi Ajans Yayınları, İstanbul

YELMEN, H. (2005). **Türk Dericiliği 2400 Yaşında**, Kesişim Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri, İstanbul.

ZİREK, S., & ÖZÇÖMERT, M. (2003). **Ayakkabı Sektör Araştırması**, Su Matbaacılık LTD. ŞTİ., İstanbul.

STEWART, M. (2002). **Launching the Imagination**, Published by McGraw Hill Higher Education, New York.

JOHNSON, A. (2002). **Handbags the Power of the Purse**, ABD.

VANDA, F. (2005). **Çanta ve Çantalar**, BT Batsford Ltd., London.

WILCOX, C. (1999). **ÇANTA**, V&A, London.

QUILLERET, A.-L. (2004). **The Leather Book**, Assouline Publishing, ABD.

MAKALE

AÇIKEL, S. M. (2017). **Deri Teknolojisi**. Karaelmas İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, 27-36.

ÜRKMEZ, B. (2013). "**Laboratuvardan Yaraların Üzerine: Yapay Deri**", Açık Bilim Dergisi.

KANBAY, H. (1993). "**Derinin Öyküsü**", Art Dekorasyon Ve Sanat Dergisi(7), 82-88.

TEZ

KATLI, T. (1998). **İç Anadolu Etnografya Müzelerinde Bulunan Deri Ürünlerin Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri**, Gazi Ün. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

McDowell, C. (1989). **AYAKKABIDA EĞİLİMDEĞİŞİMLERİNİN GÖRSEL ANALİZİ: HOTİÇ ÖRNEĞİ**. (N. ERTÜRK, E. VAROL, & D. MERİÇ, Dü) <https://dergipark.org.tr/download/article-file/112082> adresinden alındı

Sözlük. (2019). 2019 tarihinde Türk Dil Kurumu: <http://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

GÖRSEL KAYNAKLAR

Resim:15-21, 23-26, 28-31, 33 (2019).Kuzey Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul.

Resim: 22, 27, 32 (2019). Detay Deri Sanayi ve Ticaret LTD.ŞTİ. İstanbul.

Resim: 50 ERDÖNMEZ, Canan. (1997) **Deri Ürünleri Tasarım Yarışması**
“**Saraciyede Arayışlar Kategorisi Türkiye Üçüncülüğü**”, DEÜ, İzmir.

Resim: 51-54, 56 (2017). **Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması**, İstanbul Deri ve
Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, İstanbul.

Resim: 55 (2017). **6.Deri'n Fikirler Deri Üretim ve Tasarım Yarışması**, Ege Deri ve
Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, İzmir.

Resim: 57-62 (2012). **Detay Deri Ürünleri Tasarım Yarışması**, İstanbul Deri ve Deri
Mamulleri İhracatçıları Birliği, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Edirne'nin Uzunköprü İlçesinde doğdu. 2008 yılında Edirne Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nde lise eğitimini tamamladı.

2008-2012 yılları arasında İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarım Bölümü, Moda Aksesuar Tasarım Anasanat Dalı Programı'nda lisans eğitimini tamamladı.

2013 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarım Bölümü'nde Yüksek Lisans Eğitimi almaktadır.

2013-2014 yıllarında Altınbaş Perakende Mağazacılık A.Ş. şirketinde Tasarımcı olarak çalıştı.

2016 yılından beri Midas Hediyeelik Eşya Sanayi ve Ticaret A.Ş. şirketinde Tasarım Uzmanı olarak çalışmaktadır.